

بسم الله الرحمن الرحيم

از خاک کاخک خراسان تا خاکریز مقاومت لبنان (بررسی شجره الانساب سید الشهدای مقاومت، سید حسن نصرالله)

مقدمه:

از دامنه‌های کوهستانی گناباد و خاک آرمیده‌ی کاخک خراسان، که قرن‌ها مأمن اولیاء و علمای مهاجر از دیار حجاز، جبل عامل و عراق بوده است، تا خط مقدم نبرد با ظلم و اشغال‌گری در خاکریزهای مقاومت لبنان، خطی ناپیدا ولی پیوسته از ایمان، خون و ریشه جاری است. تاریخ این خط، تنها روایت جغرافیا و خاک نیست، بلکه داستان نسب و میراثی است که در شجره‌الانساب به روشنی ثبت شده است؛ نسبی که از سلاله‌ی **سید محمد عابد (ع)** -امامزاده‌ی جلیل‌القدر کاخک- آغاز می‌شود و در گذر روزگار، شاخه‌ای از آن به سیدالشهدای مقاومت، **سید حسن نصرالله**، می‌رسد.

این پیوند، که از متن هویت علوی و فرهنگ هجرت و جهاد شکل گرفته، نه تنها حلقه‌ی وصل دو نقطه‌ی جغرافیایی است، بلکه نمودی از امتداد یک عهد تاریخی-دینی محسوب می‌شود: عهد پاسداری از کرامت انسان و ایستادگی در برابر سلطه. بررسی این شجره، بر بستر تحولات اجتماعی و مذهبی دو منطقه، دروازه‌ای است برای فهم عمیق‌تر نسبت ریشه‌های خانوادگی و ایدئولوژیک رهبران معاصر مقاومت با بطن تاریخ شیعه و سرزمین‌های مقدس ایران و لبنان.

پرده اول: تبار مقاوم: از کاخک گناباد تا ضاحیه بیروت

قرون بیستم و بیست و یکم میلادی، شاهد بروز و ظهور نسلی مقاوم و متعهد بوده اند که در **دروازه های بیت المقدس**، از **بیروت تا جبل عامل**، و از **ضاحیه تا بنت جبیل**، به دفاع از آرمان های اسلامی و حمایت از مظلومین پرداخته اند و صحنه هایی بدیع و افتخارآمیز در تأسی از نهضت عاشورا خلق نموده و با تقدیم شهادی خود از سرباز تا فرمانده، عهد خود را با خداوند، پیامبر اعظم (ص) و اهل بیت (ع) به درستی ادا نمودند و مصداق آیه ۲۳ از سوره مبارکه احزاب شدند: «مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا»: در میان مؤمنان مردانی هستند که بر سر عهدهی که با خدا بستند صادقانه ایستاده اند؛ بعضی پیمان خود را به آخر بردند (و در راه او شربت شهادت نوشیدند)، و بعضی دیگر در انتظارند؛ و هیچ گونه تغییری در پیمان خود ندادند.»

در این میان سید عزیز مقاومت و مرد محبوب جهان اسلام، جناب «سید حسن نصرالله» از مفاخر بزرگ تشیع، اسلام و حتی انسانیت بودند که آزادی، اخلاقمداری، دفاع از مظلومین و ولایتمداری را به حد اعلا جلوه دادند و ستاره ای درخشان بر تاریخ پر افتخار آسمان تشیع گردیدند و با شهادت خود، عهد خود را با خداوند متعال، تکمیل نمودند.

حیات سید عزیز شهید مقاومت اسلامی، «سید حسن نصرالله» منشاء برکت بود و شهادت ایشان نیز منشاء برکات متعددی برای جوامع اسلامی و شیعی بوده و ان شا الله خون این سید عزیز، شجره طیبه امت اسلامی را بارورتر خواهد نمود.

اما پس از شهادت ایشان، بسیاری از ناگفته های حیات ایشان و نیز خانواده و تبار گرامی این سید عظیم الشأن مورد بررسی و انتشار قرار گرفت که برخی از آن ها، در رسانه ها مورد توجه واقع شد و برخی دیگر نیز در انبوه اخبار و گزارش های ارایه شده در رسانه های مکتوب و شبکه های اجتماعی، کمتر مورد بررسی قرار گرفت که یکی از این موارد، «شجره الانساب» سید الشهدای مقاومت اسلامی می باشد.

در خصوص «شجره الانساب» ایشان، در منابع مکتوب و رسانه های تصویری، از جمله «دانشنامه بقاع و اماکن متبرکه» چنین بیان شده است:^(۱)

«عَلَّامه شهید سید حسن نصرالله (ره) بن سید عبدالکریم بن یوسف بن خلیل معروف به نصرالله بن طالب بن محمود بن حسین بن حسن بن ابراهیم بن نصرالله بن حسین بن علی بن اسماعیل بن احمد بن ابراهیم بن نصرالله بن ناصرالدین بن یونس بن جمیل بن علم الدین بن سید طمعه الثانی بن طعمه کمال الدین بن احمد بن محمد بن ابی الفائز محمد بن ابی الحسن علی بن احمد بن محمد بن محمد بن ابی جعفر بن محمد بن ابی الفائز محمد بن ابی جعفر محمد بن علی الغریق بن محمد خیر العمال بن علی المجذور بن احمد بن محمد الحائری بن ابراهیم المجاب بن محمد العابد بن امام کاظم (ع).»^(۱)

همچنین در ویژه نامه های مکتوب و تصویری که به مناسبت شهادت ایشان از طریق رسانه های مختلف منتشر شد، نسب ایشان به «محمد الحائری بن ابراهیم المجاب (ع)» رسانده شد که با توجه به این که به صورت قطعی «ابراهیم المجاب (ع)» فرزند «امامزاده سید محمد العابد (ع) بن امام موسی الکاظم (ع)» می باشند، مجدداً تاکید دیگری بر انتساب شجره نامه سید

حسن نصرالله (ره) عزیز شهید به «امامزاده سید محمد العابد (ع)» می باشد که تصاویر، و مطالب مربوط به این مساله، از لینک زیر قابل مشاهده می باشد: (۱)

دانشنامه بقاع و اماکن متبرکه
۱۲,۴۶۱ subscribers

Pinned message
تألیقات و نظرات استاد حجت الاسلام د...

شجره نامه مشاهیر علماء(۸)
علامه مجاهد سید حسن نصرالله بن سیدعبدالکریم بن نصرالله... حسین بن حسن بن ابراهیم... بن نصرالله بن حسین بن علی بن اسماعیل بن احمد بن ابراهیم بن نصرالله بن ناصرالدین بن یونس بن سید جمیل بن علم الدین بن سید طمعه الثاني بن طمعه کمال الدین بن احمد بن محمد بن ابی الفائز محمد بن ابی الحسن علی بن احمد بن محمد بن محمد بن ابی جعفر بن محمد بن ابی الفائز محمد بن ابی جعفر محمد بن علی الفریق بن محمد خیر العمال بن علی المجدور بن احمد بن محمد الحائری بن ابراهیم المجاب بن محمد العابد بن امام موسی کاظم(ع).

تولد: در ۲۳ اوت سال ۱۹۶۰ (۹ شهریور ۱۳۳۹ شمسی) در شهرک البازوریه از محله های فقیر نشین شرق صور در جنوب لبنان به دنیا آمد. نام مادرش «مهدیه صفی الدین» است که اخیراً فوت شد.

ویژگی ها: ملقب به ابو هادی، دبیر کل کنونی حزب الله لبنان، روحانی شیعه، سیاست مدار، رهبر شیعیان لبنان، سید مقاومت.

اجداد: اجداد سید حسن نصرالله، نسل اندر نسل مسئول و ناظر بر بارگاه حسینی بوده و دارای املاک و مستغلاتی در منطقه «عین التمر» و داخل «کربلاء» منطقه «الحسینیه» بوده اند. افزون بر این «سید نصرالله الفائزی الحائری» جد سید حسن از بارزترین شخصیت های علمی زمان خویش شمرده می شد.

فرزندان: سید هادی (در درگیری با گشتی های اسرائیل در جنوب لبنان به شهادت رسید و جنازه وی به دست صهیونیست ها افتاد و یک سال بعد در عملیات تبادل میان اسرائیل و حزب الله به لبنان بازگردانده شد)، محمدجواد، محمدعلی، محمد مهدی، زینب.

مناهل الضمء فی انساب السادة العلماء
دانشنامه بقاع و اماکن متبرکه

@Danesnamebegha 22.3K edited 08:07

UNMUTE

solaleyezvan.ir

<https://eitaa.com/Danesnamebegha/717>

بخش سیاسی-12/1139828-سید حسن نصرالله-از-نوادگان-کدام-امام-است/ armanmeli.ir

سید حسن نصرالله از نوادگان کدام امام است؟

سادات دارای شاخه‌های مختلفی هستند که هاشمی، محمدی، حسینی، موسوی و رضوی از اصلی‌ترین و مهم‌ترین آنها هستند. نسب سیدحسن نصرالله به امام موسی کاظم می‌رسد. براساس اسناد تاریخی خاندان نصرالله در دوران حیات جدشان سال ۲۴۷ هجری «سید ابراهیم المجاب بن سید محمد العابد بن الإمام موسی الکاظم» در بارگاه حسینی متولی بوده و جد آنها «ابو الفاتر محمد» پسر عم سادات «آل تاجر»، «آل مساعده»، «آل محمد آمین»، «آل طعمه»، «آل قفطون»، «آل ضیاء الدین» بوده است.

انتشار: ۱۷۱۵۱۴۷۱۴۳۰۳۰۷/۸۸
منبع: تسنک

کلیک کنید و با دوستان خود به اشتراک بگذارید

سید حسن نصرالله

۲۰۰ هزار تومان
با دعوت از دوستان
همراه با هدیه ویژه ثبت‌نام
کسب هدیه

تبدیل

پربازدیدترین اخبار

- شنبه ۸ و یکشنبه ۹ شهریور بین تعطیلی کل کشور تعطیل می‌شود؟
- آماده سازی موشک‌ها برای پرتاب سمت اسرائیل
- سیل در راه است/ بارش شدید باران شنبه و یکشنبه ۸ و ۹ شهریورماه) در این مناطق
- برنامه قطعی برق استان کرمانشاه برای فردا جمعه ۷ شهریور ۱۴۰۴
- بارش شدید باران شنبه ۸ و یکشنبه ۹ شهریور در این مناطق/ هشدار هواشناسی
- برنامه قطعی برق استان کرمانشاه برای فردا پنجشنبه ۶ شهریور ۱۴۰۴
- پایگاه زیرزمینی جنگنده‌های سوخو ۳۵ ایران را ببینید/ فیلم
- جدول قطعی برق خوزستان برای فردا پنجشنبه ۶ شهریور ۱۴۰۴ منتشر شد
- آزیز قرمز در البرز به صدا درآمد

solaleyezvan.ir

<https://www.armanmeli.ir/%D8%A8%D8%AF%D8%B4-%D8%B3%DB%8C%D8%A7%D8%B3%DB%8C-12/1139828-%D8%B3%DB%8C%D8%AF-%D8%AD%D8%B3%D9%86-%D9%86%D8%B5%D8%B1%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%87-%D8%A7%D8%B2-%D9%86%D9%88%D8%A7%D8%AF%DA%AF%D8%A7%D9%86-%DA%A9%D8%AF%D8%A7%D9%85-%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%85-%D8%A7%D8%B3%D8%AA>

kayhan.ir/fa/news/296626/سیدالشهدای-جبهه-مقاومت

English | الفریس | فارسی

صفحه نخست | پیوندها | ارتباط با ما

کمیته‌سان

خودم دیدم (گفت و شنود)

تاریخ انتشار: ۱۳۰۲-۰۲-۲۲

کد خبر: ۲۹۵۲۲۲

سرویس: کیهان | اخبار

الف | الف | الف

سیدالشهدای جبهه مقاومت

کامران پورعزاس

فرزند شایسته حضرت فاطمه زهرا(س) و سیدالشهدای مقاومت لبنان، سید حسن نصرالله، از خاندانی خادمان الحسین(ع) در سال ۱۹۶۰ در بیروت متولد شد. نسب خاندان نصرالله به امام موسی کاظم(ع) می‌رسد. اسناد تاریخی قدیمی تأکید می‌کنند خاندان نصرالله طی دوران حیات جدشان «سید ابراهیم المجاب بن سید محمد العابد بن الإمام موسی الکاظم» در سال ۲۴۷ هجری متولی بارگاه حسینی بوده و جد آنها «ابو الفاتر محمد» که خاندان به نام وی نام‌گذاری شده، با سادات «آل طعمه»، «آل قفطون»، «آل ضیاء الدین»، «آل تاجر»، «آل مساعده» و «آل محمدآمین» پیغم بوده‌اند.

اجداد سید حسن نصرالله، نسل اندر نسل مسئول و ناظر بر بارگاه حسینی بوده و دارای املاک و مستغلاتی در منطقه فین الشتر و داخل کریمه منطقه الحسینی بوده‌اند که اسناد تاریخی آن همچنان موجود بوده و تاریخ آن به بیش از چهار قرن قبل بازمی‌گردد. اقرون بر این «سید نصرالله الفاتر الحثاری» جد سید حسن در سال ۱۱۶۸ هجری در استانبول به شهادت رسید، در حالی که از بارزترین شخصیت‌های علمی زمان خویش شمرده می‌شد.

خاندان سید حسن نصرالله، خاندان شهادت است و علاوه بر شهادت یکی از اجداد، فرزندش سیدهادی نصرالله نیز حضور شجاعانه و گمنامی در خط مقدم و خطرناک‌ترین عرصه‌های مبارزه با دشمن صهیونیستی داشت و سرانجام نیز در ۲۱ شهریور ۱۳۳۶ در حمله به مواضع ارزش رژیم صهیونیستی در قله موسوم به جبل الرزح در جنوب لبنان به شهادت رسید؛ شهادتی عظیم و جبرتناگیز و استثنایی که دنیا را متحیر کرد.

solaleyezvan.ir

<https://kayhan.ir/fa/news/296626/%D8%B3%DB%8C%D8%AF%D8%A7%D9%84%D8%B4%D9%87%D8%AF%D8%A7%DB%8C-%D8%AC%D8%A8%D9%87%D9%87-%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85%D8%AA>

بدین وسیله مشخص می شود که طبق منابع مختلف و منطبق بر شجره نامه خاندان ایشان، نسب سید عزیز مقاومت اسلامی، به « ابراهیم المجاب (ع) » و از طریق ایشان به « امامزاده محمد العابد (ع) » فرزند امام موسی الکاظم (ع) رسیده و ایشان از سادات موسوی هستند.^(۱)

پرده دوم: از سجاده تا سلاح

همان گونه که در پرده اول ذکر شد، انتساب سید الشهدای مقاومت جناب سید حسن نصرالله (ره) به « امامزاده سید محمد العابد (ع) » به طرق مختلف، اثبات می شود.^(۱) فلذا حضرت « سید محمد العابد (ع) » بن « امام موسی الکاظم (ع) » نقش کلیدی در شجره نامه ایشان ایفا می نمایند و جد بزرگ ایشان به شمار می روند.^(۱) در مورد « امامزاده محمد عابد (ع) » در منابع تاریخی، چنین آمده است:

طبق منابع تاریخی، کتب انساب و رجال، محمد عابد، احمد و حمزه بن موسی (علیه السلام)، فرزندان امام موسی کاظم (ع) از یک مادر، به نام ام احمد می باشند.^(۲) در حالی که مادر « امام رضا (ع) » حضرت « نجمه خاتون (تکتم) » بوده اند.^(۲) از بررسی برخی متون به جای مانده، مشخص می گردد که سید محمد عابد (علیه السلام)، پنهانی به کتابت قرآن، مشغول بود و از همین روش، بندگان زیادی را آزاد کرد و به سبب عبادت بسیار، به محمد عابد شهرت یافت.^(۲)

شیخ مفید از هاشمیه، کنیز رقیه، دختر امام کاظم (علیه السلام)، درباره وی چنین نقل می کند: محمد بن موسی (علیه السلام)، همواره با وضو بود و بسیار نماز می خواند، او شب ها، مشغول نماز بود و چون از نماز، فارغ می شد، لحظاتی استراحت می کرد و دوباره برمی خاست و مشغول نماز می شد و سپس اندک زمانی استراحت می کرد، او تا صبح، این کار را تکرار می نمود، هیچ گاه او را ندیدم، مگر این کلام خداوند را به یاد می آوردم: «كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ» آنها کمی از شب را می خوابیدند.^(۲)

در مورد شهادت و محل دفن امامزاده « سید محمد العابد (ع) » اقوال مختلفی وجود دارند که بخش زیادی از آن ها از منابع تاریخی و روایی متأخر اقتباس شده اند. آن چه مسلم است، امامزاده « محمد عابد بن موسی الکاظم (ع) » پس از شهادت برادر بزرگوارشان امام علی بن موسی الرضا (ع) در توس (مشهدالرضا (ع) فعلی)، به همراه سایر برادران بزرگوارشان و سایر شیعیان و علویان جان بر کف، به مقابله با سپاه بنی عباس (ع) پرداخته، و در این راه به فیض شهادت نایل آمدند.^(۴،۲) گرچه در مورد اصل شهادت ایشان، اختلاف کمی بین مورخان و علماء وجود دارد، لیکن در خصوص محل شهادت و دفن ایشان، اقوال مختلفی وجود دارد^(۴،۲) که برخی از آن ها قوی تر، و برخی ضعیف ترند. به نحوی که در مناطق مختلف سرزمین های اسلامی، بقعه هایی به « امامزاده محمد العابد (ع) » بن امام موسی الکاظم (ع) نسبت داده شده اند که سه شهر « کاخک گناباد »، « شیراز » و « مشهد میقان اراک »، از شهرت بیشتری برخوردارند.^(۴،۲،۵) در این بخش ابتدا به بررسی منابع مکتوب موجود پرداخته و در انتها نیز با بررسی ابعاد مختلف تاریخی، جغرافیایی، ژئوپلیتیک و نظامی، قوت و ضعف هریک از این اقوال را مورد بررسی قرار خواهیم داد.

پرده سوم: ژرفای مقاومت: کند و کاو در دل تاریخ

بررسی منابع مکتوب در خصوص بقعه متبر که منسوب به امامزاده محمد عابد (ع) در کاخک گناباد

در دانشنامه « بقاع و اماکن متبرکه »، بقعه امامزاده « سلطان سید محمد عابد (ع) » واقع شده در « کاخک گناباد »، به عنوان **محمّل ترین محل دفن** این امامزاده جلیل القدر ذکر شده، و چنین آمده است: (۵)

« در شهرهای مختلف کشور مثل میقان و شیراز و گناباد و ... بقاعی به محمد عابد منسوب است که همه به فرزند بلافضل امام موسی (ع) انتساب می دهند که به **احتمال قوی** مزار در **کاخک گناباد** از آن **محمد عابد بن امام کاظم (ع)** می باشد. ظاهراً این بنا توسط **امیر عبدالله قومی** در اواخر **دوره سلجوقی** بر روی یک سکو ساخته شده و در دوره های **تیموری** و **صفوی**، مورد تعمیر قرار گرفته است. » (۵)

همچنین در کتاب « بهارستان: در تاریخ و تراجم رجال قاینات و قهستان » صفحات ۶۰ الی ۶۲ اثر « **آیت الله محمد حسین آیتی** » چنین ذکر شده است: « ... نوبت دیگر باز در دامنه کوه فروتق دو گروه با یکدیگر تلاقی کرده و کارزار نمودند. چنانکه شاهزادگان با اصحاب همی رفتند و طی مسافت کردند، جوانی را دیدند که اثر سعادت بر سیمای او ظاهر بود؛ زید بن موسی از او پرسید که آیا در این نزدیکی جایی باشد که چند گاهی در آنجا توان زیست و از شر دشمن ایمن بود. آن جوان سعادتمند به عرض رسانید که در این نزدیکی به استحکام کوهپایه ی کاشمر جایی نباشد. چون لشکر هر چند فراوان باشد بر آن کوه دست نیابند و از ثمرات و فواکه نیز انبوه است که به سهولت میتوان ذخیره داشت و آب و علف از برای دواب و مراکب نیز فراوان دارد. پس به دلالت آمدند به جانب جبال فروتق متوجه گردیدند و در آن کوه محصّن شدند. سپاه عباسی چون در رسیدن ایشان را محاصره داشته و تیر باران می کردند. عاقبت شاهزادگان چاره ای ندیده، از کوه به پایین فرود آمده، دل بر محاربه نهادند. جنگ به شدت در پیوست و از آنچه اصحاب و همراهان بودند، برخی کشته و برخی مجروح و به خون آغشته بر زمین افتادند. شاهزادگان دست به قبضه شمشیر برده، سواران سپاه را از خود دور میداشتند تا آنکه بر عقبه ای که ما بین **کاخک** و دشت بیاض واقع است، بالا رفتند. **محمد بن موسی** خون در بدنش بجوش آمده، **شمشیر بر میان سپاه آل عباس گذاشت** و اعلای عقبه را عرصه میدان کارزار و جولانگاه قرار داد تا اینکه زخم بسیار و جراحت بی شمار بر بدنش وارد آمد و با وجود این حال همچنان تیغ میزد و می کوشید و رعد آسا می خروشید تا از دست ساقی اجل **شربت شهادت نوشید** و از دست خیاط قضا خلعت سعادت پوشید و در آنجا که **مدفن شریفش واقع بر زمین افتاد** ... این بود آنچه مورخ ساعی **علی بن یاسر حسامی** در تاریخ خود بنگاشته و **بتاریخ قهستان** تالیف **ابوالمحمّد رویختی قهستانی** مستند داشته ... » (۴)

لازم به ذکر است که « **ابوالمحمّد رویختی/ رویختی/ رویختی قهستانی** » مورخ قرن چهارم و پنجم هجری و معاصر دوره غزنویان بوده است و کتابی در **تاریخ قهستان** داشته است (۶) که اصل کتاب مذکور امروزه در دسترس نیست، لیکن « **علی بن یاسر حسامی واعظ** » مورخ و شاعر **قرون نهم و دهم هجری**، (۷) بسیاری از مطالب تاریخی کتاب خود « **تاریخ حسامی** » را از کتاب

« تاریخ قهستان » ابوالمحمّد رویختی قهستانی « اقتباس نموده و مطالب ذکر شده در شهادت امامزاده « محمد بن موسی الکاظم (ع) » در کاخک گناباد نیز از آن جمله است. (۴)

دانشنامه بقاع و اماکن م...
۱۲,۴۶۰ subscribers

مشاهیر مزارات جهان اسلام (۱۳۳۰)

#شهرت: محمد عابد بن امام کاظم (ع).
#نشانی: خراسان رضوی، گناباد، کاخک.
#تاریخ ساخت: ظاهراً این بنا توسط امیر عبدالله قومتی در اواخر دوره سلجوقی بر روی یک سکو ساخته شده و در دوره‌های تیموری و صفوی، مورد تعمیر قرار گرفته است.

#نسب شریف: در شهرهای مختلف کشور مثل میقان و شیراز و گناباد و ... بقاعی به محمد عابد منسوب است که همه به فرزند بلافضل امام موسی (ع) انتساب مدهند که به احتمال قوی مزار در کاخک گناباد از آن محمد عابد بن **#امام کاظم ع** میباشد.

#ویژگی ها: محمّد بن موسی (ع)، همیشه با وضو بود. شب‌ها را به عبادت و نماز می‌گذراند و پس از فراغت از نماز، اندکی استراحت میکرد و آن‌گاه به پا می‌خاست و وضو میگرفت و مشغول عبادت و نماز میشد. وی این کار را تا صبح تکرار میکرد. از این‌رو، این امامزاده جلیل‌القدر، به سبب کثرت عبادتش به میر محمّد عابد مشهور و معروف است. شیخ مفید (ره) مینویسد که وی به اهل فضل و صلاح متصف بود.

#فرزندان: ابراهیم مجاب، جعفر، محمد.

#تاریخ و شماره ثبت در آثار ملی:
به شماره ۳۸۵ و به تاریخ ۱۳۳۰/۹/۱۱.

📖 کتاب هزار مزار ایران **#خراسان رضوی**
https://nshn.ir/4asbrA74_dKVhg

🌐 **دانشنامه بقاع و اماکن متبرکه**
@Daneshnamebegha

solaleyerezvan.ir

<https://eitaa.com/Daneshnamebegha/1751>

آنجماعت دعا فرمودند و بشفت و مهربانی ایشان را بنواختند در اینحال بودند که بناگاه کرد سپاه و علم های سپاه که علامت عباسیان بود نمودار گردید چون تلاقی دو گروه اتفاق افتاد جنگ در پیوست ابوالصلت عبدالسلام بن صالح بن سلیمان الهروی رضی الله عنه که از خواص در بارعامت بود و پیوسته آتش فراق حضرت امام رضا در سینه اش زبانه میکشید و از ظلم مامون ملمون جانش بتنگ و شیشه صبرش بسنگ آمده بود پیش از همه قدم در میدان مبارزت نهاد و سرگرم دلاوری و مرد افکنی شد مردانه همی کوشید تا شربت شهادت بنوشید و آتش قتال و نایره جدال همچنان شعله ور بود تا آنکه آفتاب بنشست که دست از جنگ باز داشتند

نوبت دیگر باز در دامنه کوه فروتق دو گروه با یکدیگر تلاقی کرده و ککازار نمودند چو آن گاه که شاهزادگان با اصحاب همیرفتند و طی مسافت کردند جوانی را دیدند که اثر سعادت بر سیمای او ظاهر بود زید بن موسی از او پرسید که آیا در این نزدیکی جایی باشد که چند گاهی در آنجا توان زیست و از شر دشمن ایمن بود آن جوان سعادت مند بعرض رسانید که در این نزدیکی باستحکام کوهیای کاشمر جایی نباشد چو لشکر هر چند فراوان باشد بر آن کوه دست نیابند و از نمرات و فوا که نیز انبوه است که بسهولت میتوان ذخیره داشت و آب و علف از برای دواب و مراکب نیز فراوان دارد پس بدلات آمدرد بجانب جبال فروتق متوجه گردیدند و در آن کوه متحصن شدند سپاه عباسی چون در رسیدند ایشانرا محاصره داشته و تیرباران میکردند عاقبت شاهزادگان چاره ای ندیده از کوه بهامون فرود آمدند دل بر محاربه نهادند جنگ بشدت در پیوست و از آنجه اصحاب و همراهان بودند برخی کشته و برخی مجروح و بخون آغشته بر زمین افتادند شاهزادگان دست بقبضه شمشیر برده سواران سپاه را از خود دور میداشتند تا آنکه بر عقبه ایکه ما بین کاخک و دشت بیاض واقعت بالا رفتند محمد بن موسی خون در بدنش بجوش آمده شمشیر در میان سپاه آل عباس گناشت و اعلای عقبه را عرصه میدان کارزار و جولانگاه قرار داد تا اینکه زخم بسیار و جراحت بیشمار بر بدنش وارد آمد و با وجود اینحال همچنان تیغ میزد و میکوشید و رد آسا میخروشید تا از

دست ساقی اجل شربت شهادت نوشید و از دست خیاط قضاخمت سعادت پوشید و در آنجا که مدفن شریفش واقع بر زمین افتاد چون زید بن موسی برادر را کشته و بکاخ افتاده دید عالم در چشم او سیاه گردید و همچون شیر خشمگین تیغ را از میان برکشید و بر آن سپاه حمله کرد و همی سر و دست بر زمین ریخت و مرد و مرکب بر زمین میانداخت و در جز میخواند و همچنان سرگرم قتال گاهی برشته و گاهی بهامون و گاهی بر آوس جبال برمیداد تا بفضای دشت بیاض رسید و از آنجا بسوی کوه کره وواراز توجه نمود در آنحال یکی از مخاذیل اسب شاهزاده را بی کرد و شاهزاده بناچار پیاده گردید و با کمال ضعف و خستگی از عقبه آیز گذشته بدشت افروز درآمد و در میان آن دشت اسبیرا با زین و لجام بنظر در آورده با کشتند بگرفت و بر او بر نشست اما از آسوی خود را تنها و بیکی دید گریه بر او مستولی شده پیاد برادر افتاد

کاسه چشم من از گریه تپید شد آری کوئیا نوبت پر کشتن پیمانه ماست بالاخره خون بسیار از بدنش رفته و از محاربه بتنگ آمد و بر سر کوهی تحصن نمود که در اینحال معتمم ملمون که در آنوقت والی برقاین بود با لشکری در رسیده اطراف کوه را محاصره نمودند غیرت علوی گریانش را گرفته از دامنه کوه بدشت فرود آمد و سرگرم جنگ و قتال گردید و جمعی را به دارالبوار فرستاد و اسبش نیز مانند شیر مست بهر سوی در جست و خیز بود و باوجود آن همه جراحات که بر تن داشت حمله های متواتر میکرد و عاقبت اسبش سکندری خورده بزانو در افتاد زید از روی اسب بزمین افتاده از بسیاری خون که از بدنش رفته بود در آنوضع که هم اکنون مشهذ شریف واقع است از پای درآمد و شربت شهادت نوشید بعد از شهادت زید معتمم عباسی بقاین آمده واقعه زید و محمد را به مامون عرضه داشت و هر یک از سران سپاه را جایزه و حلت بخشید و بعد از رفتن آن ملمون مردمان آن ناحیه اجتماع کرده به تجهیز بدن زید پرداختند و آن در نمین را در آن سر زمین مدفون ساختند و هم روایت کنند که معتمم عباسی بعد از شهادت زید از کردار خود بغایت نادم و پشیمان گردید و چون امر مملکت

بخش هایی از کتاب « بهارستان: در تاریخ و تراجم رجال قاینات و قهستان » اثر « آیت الله محمد حسین آیتی » که به ذکر نحوه شهادت امامزادگان « محمد بن موسی الکاظم (ع) » و « زید بن موسی الکاظم (ع) » در جدال با سپاه « بنی عباس » می پردازد و به شهادت ایشان به ترتیب در کاخک و دشت بیاض اشاره می نماید. (این مطالب از قول کتاب « تاریخ حسامی » به تألیف « علی بن یاسر حسامی واعظ » مورخ و شاعر قرون نهم و دهم هجری، و به واسطه آن از قول کتاب « تاریخ قهستان » تألیف « ابوالمحماد رویختی قهستانی » مورخ قرون چهارم و پنجم هجری نقل شده است.)^(۴)

بررسی منابع مکتوب در خصوص بقعه متبرکه منسوب به امامزاده محمد عابد (ع) در مشهد میقان اراک

شواهد مستند و مکتوب در خصوص انتساب بقعه « مشهد میقان اراک » به امامزاده « محمد بن موسی الکاظم (ع) » چندان قوی نیست و برخی از مورخین نیز این بقعه را متعلق به « محمد بن احمد بن هارون بن موسی الکاظم (ع) »، یکی از نوادگان امام موسی الکاظم (ع) می دانند، لیکن اسناد تاریخی بقعه مذکور را به احتمال قوی به یکی دیگر از امامزادگان جلیل

القدر از نسل امام سجاد (ع) منتسب می کنند و ایشان را « سید محمد بن عبدالله بن حسین بن حسن الأفطس بن علی الأصغر بن امام سجاد (ع) » معرفی می نمایند. مطالب ذکر شده در **دانشنامه بقاع و اماکن متبرکه** « نیز موید همین موضوع است: (۸) »

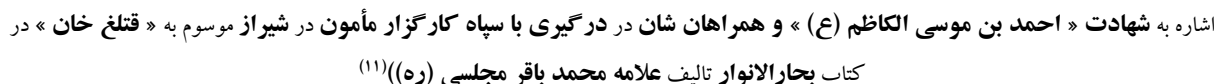

<https://eitaa.com/Daneshnamebegha/1796>

بررسی منابع مکتوب در خصوص بقعه متبر که منسوب به امامزاده محمد عابد (ع) در شیراز

یکی دیگر از بقاع متبر که دیگری که به امامزاده محمد عابد (ع) نسبت داده شده است، بقعه ای در شیراز می باشد. اسناد مکتوب متقدم در خصوص این بقعه متبر که وجود ندارد،^(۹) لیکن در تعدادی از منابع متأخر که همگی به دوره پس از قرن هفتم و اکثراً به پس از قرن دهم هجری تعلق دارند، مطالب زیر ذکر شده است:^(۱۰،۹) « یکی دیگر از برادران امام رضا (ع) به نام احمد بن موسی چون از حيله مأمون آگاه شد همراه سه هزار تن و به روایتی دوازده هزار از بغداد قیام کرد. کارگزار مأمون در شیراز به

به شکل مشابهی در بحار الانوار تألیف «علامه محمدباقر مجلسی (ره)» در قرن یازدهم هجری نیز ذکر شده است که کار گزار مأمون به نام «قتلغ خان» در مقابل سپاه «احمد بن موسی الکاظم (ع)» و بستگانش استاد و ایشان را به شهادت رساند.^(۱۱)

اشاره به شهادت «احمد بن موسی الکاظم (ع)» و برادر ایشان «محمد بن موسی الکاظم (ع)» ملقب به «محمد عابد (ع)» در درگیری با سپاه کارگزار مأمون در شب از موسوم به «قتل خان» در کتاب (زندگینامه سیاسی هشتمین امام (ع) به تألیف سید جعفر مرتضی حسینی عاملی)^(۱۰)

اما مطالب فوق، به لحاظ تاریخی صحیح به نظر نمی‌رسد. چرا که «قتلغ» یک اسم «ترکی - مغولی» به معنای «فرخنده» و «مبارک» است^(۱۳) و در دوران شهادت امام رضا (ع) در عصر مأمون که مصادف با سال ۲۰۳ هجری قمری است، هنوز امرای ترک در ایران قدرت نیافته بودند و اکثر این امرای دوره غزنویان به بعد (حدود ۱۵۰ سال پس از وقایع عصر مأمون) قدرت یافتند! در واقع اصلاً چنین حاکمی با چنین اسمی (قتلغ خان) در آن دوره، نه در شیراز و نه در هیچ کجای دیگر، حکومتی در دست نداشت!^(۱۴، ۱۳، ۱۵) در جدول زیر، کل امرایی که به نام «قتلغ خان» تا کنون به فرمانروایی رسیده اند، لیست شده اند: (۱۵، ۱۴، ۱۳، ۱۲)

جدول شخصیت‌های تاریخی با نام قتلغ خان

شخصیت / عنوان	دوره میلادی	دوره هجری شمسی (تقریبی)	توضیح کوتاه
قتلغ تیمور خان حاکم شیراز	اواخر قرن ۸ م / اوایل ۹ م هجری قمری → ۱۴۰۰-۱۴۳۰ م	۷۷۹-۸۰۹ ش	حاکم محلی شیراز در اوایل دوره تیموریان، نقش در تثبیت امنیت منطقه و حمایت از بازرگانی
قتلغ خان والی سند	۱۲۵۱ م	۶۳۰ ش	نماینده حکومت دهلی در سند، مدیریت روابط تجاری و نظامی در مرزهای غربی
تیمور قتلغ خان (خان اردوی زرین)	۱۳۷۰-۱۳۹۹ م	۷۴۹-۷۷۸ ش	پادشاه بخشی از اردوی زرین، درگیر نبردهای داخلی و روابط دیپلماتیک با تیموریان
قتلغ خان براق حاجب (بنیان‌گذار قراختیایان کرمان)	۱۲۲۲-۱۲۳۵ م	۶۰۱-۶۱۴ ش	حاکم و بنیان‌گذار قراختیایان کرمان، ایجاد نظم سیاسی و اقتصادی در جنوب شرق ایران
قتلغ خان امیر محلی فراه و هرات	اوایل قرن ۱۴ م	حدود ۷۰۰-۷۲۰ ش	امیر محلی با نفوذ در فراه و هرات، تأثیرگذار در توازن قدرت میان مغولان و دولت‌های محلی
قتلغ خان فرمانده سپاه غازان خان در شام	۱۳۰۰ م	۶۷۹ ش	رهبر نظامی مأمور جنگ در شام با ممالیک، یخش از لشکرکشی ایلخانان
قتلغ خان والی خوارزم در عهد ایلخانان	دهه ۱۲۹۰ م	حدود ۶۶۹-۶۷۹ ش	اداره خوارزم، مدیریت منابع و حفظ امنیت در زمان تغییرات سیاسی ایلخانان
قتلغ خان حاکم تبریز تحت جلایریان	۱۴۱۰ م	۷۸۹ ش	اداره تبریز در یکی از پرآشوب‌ترین ادوار جلایریان، حفظ مرکزیت تجاری و فرهنگی شهر
قتلغ خان وزیر سلطان ابوسعید بهادرخان	اواخر قرن ۱۴ م	حدود ۷۸۰-۸۰۰ ش	وزیر کاردان، نقش کلیدی در اداره امور دیوانی و مالی ایلخانان در واپسین سال‌ها

جدول امرای فارس (شیراز) از صدر اسلام تا دوره آق قویونلوها

ردیف	نام والی / حاکم	سلسله / منسوب به	دوره تقریبی (هجری)	توضیح / رویداد شاخص	ردیف	نام والی / حاکم	سلسله / منسوب به	دوره تقریبی (هجری)	توضیح / رویداد شاخص
۱	اسود بن یزید تیمی	خلافت راشدین	۲۲-۳۵ هـ	نخستین والی اسلامی فارس	۲۱	عبداللہ دیلمی	آل بویه	۳۶۶-۳۷۲ هـ	شکوفایی علمی و عمرانی فارس
۲	عبدالله بن عامر	امویان	۲۹ هـ	سردار بزرگ فتح جنوب ایران	۲۲	صمصام الدوله	آل بویه	۳۷۲-۳۸۸ هـ	نزاع با برادران
۳	زیاد بن ابیه	امویان	حدود ۴۵ هـ	والی بصره و فارس	۲۳	بهاء الدوله	آل بویه	۳۸۸-۴۰۳ هـ	یکپارچه‌کننده نسبی قلمرو
۴	خالد بن عبدالله قصری	امویان	۹۰ هـ	اداره فارس همزمان با حجاز	۲۴	ابو کالیجار مرزبان	آل بویه	۴۱۵-۴۴۰ هـ	آخرین قدرتمند بویهی
۵	عمر بن عبدالعزیز	امویان	۹۹-۱۰۱ هـ	دوره اصلاحات و کاهش مالیات	۲۵	اتابکان سلجوقی فارس	سلجوقیان	۴۴۰-۵۴۰ هـ	منصوبان ملکشاه و جانشینان
۶	داوود بن علی عباسی	عباسیان	۱۳۲-۱۳۳ هـ	نخستین والی عباسی فارس بعد از سقوط امویان	۲۶	سعد بن زنگی	سلفریان	۵۴۱-۶۲۳ هـ	امنیت راه‌های تجاری
۷	فضل بن سهل ذوالریاستین	عباسیان	۱۹۷-۲۰۲ هـ	وزیر مأمون، اداره مستقیم فارس	۲۷	ابوبکر قتلخ خان بن سعد زنگی	سلفریان	۶۲۳-۶۵۸ هـ	حمایت از سعدی شیرازی
۸	علی بن عیسی بن ماهان	عباسیان	حدود ۲۰۲ هـ	مأمور نظامی فارس	۲۸	سعد دوم بن ابوبکر	سلفریان	۶۵۸-۶۶۱ هـ	قتل به دست برادر
۹	عبدالله بن طاهر بن حسین	عباسیان	۲۰۶-۲۱۱ هـ	برقراری امنیت کامل در فارس	۲۹	سلجوق‌شاه بن سعد	سلفریان	۶۶۱-۶۶۲ هـ	کوتاهمدت و بی ثبات
۱۰	محمد بن عبدالله بن طاهر	عباسیان	۲۱۱-۲۲۰ هـ	جانشین پدر	۳۰	سعد سوم بن ابوبکر	سلفریان	۶۶۲-۶۸۵ هـ	آغاز انحطاط
۱۱	طاهر بن عبدالله بن طاهر	عباسیان	۲۲۰-۲۳۰ هـ	آخرین طاهری مهم فارس	۳۱	اتابکان متأخر فارس	سلفریان	۶۸۵-۶۸۹ هـ	نفوذ ایلخانان
۱۲	عیسی بن منصور ترکی	عباسیان	حدود ۲۳۰ هـ	فرمانده خلافت در فارس	۳۲	امیر مبارزالدین محمد	آل مظفر	۷۱۳-۷۵۹ هـ	تصرف فارس از ایلخانان
۱۳	ابراهیم بن حفص	عباسیان	دهه ۲۳۰ هـ	حاکم کوتاهمدت	۳۳	شاه شجاع مظفری	آل مظفر	۷۵۹-۷۸۶ هـ	رقابت با آل جلائر
۱۴	محمد بن وصیف سگزی	عباسیان	حدود ۲۵۰ هـ	شاعر-سردار، والی موقت	۳۴	سلطان زین العابدین	آل مظفر	۷۸۶-۷۸۹ هـ	تضعیف در برابر تیمور
۱۵	یعقوب لیث صفاری	صفاریان	۲۵۳-۲۶۵ هـ	فتح فارس	۳۵	امیر تیمور	تیموریان	۷۸۹ هـ	گماشتن والی مقنوی
۱۶	عمرو لیث صفاری	صفاریان	۲۶۵-۲۸۷ هـ	چند بار اسیر و رها شد	۳۶	شاه منصور مظفری	آل مظفر	۷۹۵ هـ	آخرین مظفری
۱۷	محمد بن عمرو لیث	صفاریان	حدود ۲۸۷ هـ	آخرین صفاری در فارس	۳۷	قتلخ تیمور	تیموریان	۷۹۶-۷۹۹ هـ	والی منصوب تیمور
۱۸	بدر الممتضدی و علی بن هارون	عباسیان	۲۸۷-۳۲۰ هـ	سرداران بازبانده فارس برای عباسیان	۳۸	شاهرخ تیموری	تیموریان	۸۰۷-۸۵۰ هـ	ثبات نسبی
۱۹	عمادالدوله دیلمی	آل بویه	۳۲۰-۳۳۸ هـ	انتقال مرکز به شیراز	۳۹	ابراهیم سلطان تیموری	تیموریان	اوایل قرن ۹ هـ	فعالیت عمرانی
۲۰	رکن الدوله دیلمی	آل بویه	۳۳۸-۳۶۶ هـ	تثبیت قدرت آل بویه	۴۰	ترکمانان آق قویونلو	آق‌قویونلو	از ۸۷۳ هـ	حکومت ایالتی

جدول اسامی امرای فارس (شیراز) از صدر اسلام تا دوره آق قویونلوها. همانگونه که ملاحظه می‌گردد، از زمان حکومت «مأمون» خلیفه عباسی تا زمان آغاز غیبت امام زمان (عج)، هیچ حاکمی به نام «قتلخ خان» حاکم فارس (شیراز) وجود نداشته است (رنگ سبز) و تنها از دوره «سلفریان» که حدود ۴۰۰ سال بعد از آن تاریخ است، حاکمانی به نام «قتلخ خان»، حکومت فارس را به دست گرفته‌اند (رنگ آبی). بنابراین عملاً گزارش‌هایی که عمدتاً در منابع قرن دهم هجری به بعد ذکر شده و به نبرد «قتلخ خان» حاکم شیراز با «احمد بن موسی (ع)» و «محمد بن موسی (ع)» برادران امام رضا (ع) و شهادت ایشان به دست «قتلخ خان» اشاره می‌نماید، فاقد پشتوانه تاریخی و فاقد اعتبار هستند. (۱۵، ۱۴، ۱۳، ۱۲)

همان گونه که ملاحظه می‌فرمایید، تا ابتدای قرن هفتم هجری، اصولاً هیچ حاکمی با نام «قتلخ خان» در هیچ یک از سرزمین‌های اسلامی، حاکم نبوده است. (۱۵، ۱۴، ۱۳، ۱۲) فلذا حداقل ۴۰۰ سال بین وقایع مربوط به شهادت امام رضا (ع) و برادران

ایشان، با ظهور و بروز افرادی با نام « قتلغ خان » در کرمان، شیراز و سایر مناطق، فاصله وجود دارد^(۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵) و به همین دلیل، گزاره های بیان شده در کتب فوق در خصوص شهادت « احمد بن موسی الکاظم (ع) » و « محمد بن موسی الکاظم (ع) به دست « قتلغ خان »، نامعتبر می باشند.

از سوی دیگر سید جلیل القدر و نسابه بزرگ « الشریف ابوجعفر محمد الموسوی الهارونی النسابه النیشابوری » که خود یکی از سادات موسوی مشهور و عالم بزرگ عصر خود و مرجع استناد سایر نسب شناسان بود، در کتاب مشهور خود « لب الانساب » یا « نهایه الاعقاب و الانساب »، گزارش فوق را رد می نماید و محل شهادت « احمد بن موسی الکاظم (ع) » را در منطقه ای کوهستانی در نزدیکی اسفراین ذکر می کند:^(۱۶) « احمد در دارالسلام بغداد ساکن بود، و چون جریان وحشتزای شهادت برادرش علی بن موسی الرضا (علیه السلام) را شنید، بسیار غمگین شد و سخت بگریست، و از بغداد به خونخواهی برادر برآمد، در حالی که سه هزار نفر از فرزندان ائمه ی طاهرین علیهم السلام همراه او بودند و همه قصد داشتند با مأمون پیکار کنند. و چون به قم رسیدند، حاکم قم از طرف مأمون نصب شده بود. با آنان جنگید، و گروهی از آنان شهید و همانجا دفن شدند و آرامگاه جمعی از آنها زیارت می شود. و چون به اسفراین رسیدند در زمین شوره زاری میان دو کوه فرود آمدند. رجال مأمون بر آنان حمله کردند و با آنان جنگیدند و همه را کشتند. در نتیجه احمد بن موسی (علیه السلام) در آن جا به شهادت رسید و در همان محل دفن شد، و قبرش در آنجا زیارت می شود. بعضی از نسب شناسان معتقدند که قبر احمد در شیراز است و این از اشتباهات مشهور عامه است. »^(۱۶)

سید محسن امین پس از ذکر اقوال در مدفن شاهچراغ می نویسد:

از کتاب لب الانساب اثر ابوجعفر محمد بن هارون موسوی نیشابوری نقل کرده، آن جا که گوید: « احمد در دارالسلام بغداد ساکن بود. و چون جریان وحشتزای شهادت برادرش علی بن موسی الرضا (علیه السلام) را شنید بسیار غمگین شد و سخت بگریست و از بغداد به خونخواهی برادر بیرون شد در حالی که سه هزار نفر از فرزندان ائمه طاهرین (علیهم السلام) همراه او بودند و همه قصد داشتند با مأمون پیکار کنند، و چون به قم رسیدند، حاکم قم که از طرف مأمون نصب شده بود با آنان جنگید و گروهی از آنان شهید و در همانجا دفن شدند و آرامگاه جمعی از آنها زیارت می شود؛ و چون به اسفراین از اطراف خراسان رسیدند در زمین شوره زاری میان دو کوه فرود آمدند. رجال مأمون بر آنان حمله کردند و با آنان جنگیدند و همه را کشتند. در نتیجه احمد بن موسی (علیه السلام) در آنجا به شهادت رسید و در همان محل دفن شد و قبرش در آنجا زیارت می شود. بعضی از نسب شناسان معتقدند که قبر احمد در شیراز است و این قول از اشتباهات مشهور عامه است » آنگاه نسب شناس مذکور گوید: « من درباره انگیزه آمدن احمد به شیراز و درگذشت وی در آنجا مدرکی که موجب اطمینان نفس شود نیافتم ».^۴

متن کتاب « لب الانساب » یا « نهایه الاعقاب و الانساب » که محل شهادت و دفن « احمد بن موسی الکاظم (ع) » را منطقه ای کوهستانی نزدیک « اسفراین » می داند و قول عوام در خصوص دفن ایشان در شیراز را از اشتباهات مشهور عامه بر می شمارد.^(۱۶)

محلی که نسابه بزرگ « الشریف ابوجعفر محمد الموسوی الهارونی النسابه النیشابوری » به آن اشاره می نماید، روستای کوران در نزدیکی اسفراین می باشد و دارای بقعه ای است که امروزه به نام بقعه امامزاده « احمد بن موسی (ع) » شناخته می شود.^(۱۶،۹)

گزارش « ابوجعفر محمد بن هارون موسوی نیشابوری » از جهات مختلفی حائز اهمیت است:^(۱۶) اولاً وی در قرن ششم هجری و در نیشابور می زیسته و گزارش وی نسبت به بسیاری از گزارش های ذکر شده در سایر کتب، هم از نظر زمانی و هم از نظر مکانی، به واقعه نزدیک تر بوده است. ثانیاً ایشان از سادات موسوی بوده و به لحاظ نسبی و آشنایی با شجره نامه های فرزندان امام موسی کاظم (ع)، تبحر بیشتری داشته است. ثالثاً ایشان به ورع، تقوا، علم و فضل بسیار شهره بوده و از مشهورترین علمای علم رجال و علم انساب عصر خویش بوده و در انتهای عمر با پرکت شان نیز به فیض شهادت نایل شده اند و به همین دلایل انتظار سخنان لغو، بیهوده، پوچ، جهت دار، و کذب از چنین شخصیتی نمی رود. رابعاً با توجه به این که ایشان در خصوص شهادت و محل دفن احمد بن موسی کاظم (ع) نظر ختبی نداده اند و ضمن تصریح بر شهادت و دفن ایشان در اسفراین، به صراحت دفن ایشان را در شیراز نفی کرده و آن را از اشتباهات عامه دانسته اند، نشان می دهد که ایشان نسبت به نظر خود در این خصوص، بسیار مطمئن بوده اند.^(۱۶) فلذا از مجموع این دلایل، چنان بر می آید که مطلب ذکر شده در کتاب « لب الانساب » در خصوص شهادت و دفن « احمد بن موسی کاظم (ع) » در اسفراین، بسیار بیشتر از یک نظر ساده و معمولی، نیاز به تاکید، توجه و اتکا دارد. فلذا انتساب حرم « امامزاده محمد (ع) » در شیراز به « محمد العابد بن موسی کاظم (ع) » صرفاً به واسطه این که دفن « احمد بن موسی کاظم (ع) » را در این شهر، قطعی بپنداریم، محل اشکال می باشد. چرا که شواهد مربوط به دفن « احمد بن موسی کاظم (ع) » در شیراز، ناکافی بوده و بعضاً نیز به دلیل وجود اشاراتی به اشخاصی همچون « قتلغ خان » دارای تناقض ها و ایرادات جدی است.

پس آرامگاه های « امامزاده احمد (ع) » و امامزاده « محمد (ع) » در شیراز، به چه افرادی قابل انتساب است؟

همان گونه که ذکر شد، هیچ منبع تاریخی معتبر و متقدمی به دفن « محمد بن موسی کاظم (ع) » و « احمد بن موسی کاظم (ع) » در شیراز اشاره ننموده^(۹) و مطالب نقل شده، مربوط به قرن ششم و هفتم هجری به بعد و بالآخر قرن دهم هجری به بعد می باشند. در همین منابع نیز چالش های تاریخی جدی در خصوص اشخاصی همچون « قتلغ خان » وجود دارند^(۱۴،۱۳،۱۲) که از نظر تاریخی، بسیار نامحتمل می باشند و فردی با چنین اسمی که منشأ ترکی دارد، در قرون دوم و سوم هجری، در شیراز وجود نداشته و نمی توانسته کارگزار مأمون باشد.^(۱۵،۱۴،۱۳،۱۲)

اما نکته حائز اهمیتی که وجود دارد، این است که برخلاف مباحث فوق، «امامزادگان احمد و محمد (ع)» در شیراز، ممکن است با یکی از سادات جلیل القدر، موسوم به «امامزاده موسی مبرقع (ع)» مرتبط باشند و در واقع فرزندان ایشان باشند.^(۹) در خصوص «موسی مبرقع (ع)» که فرزند «امام جواد (ع)»، نوه «امام رضا (ع)» و برادر بزرگوار امام هادی (ع) بوده اند، ذکر شده است که ایشان، محدثی بزرگ و سیدی جلیل القدر بوده اند و نام دو نفر از فرزندان ایشان، «احمد» و «محمد» ذکر شده است.^(۱۷) در مورد «احمد بن موسی مبرقع بن امام جواد (ع)»، شیخ نسابه معتمد «ابونصر بخاری» در کتاب «سر السلسله العلویه» گوید: (و احمد بن موسی بن محمد التقی بن علی الرضا (ع) مدفون بشیراز مات بها بعد نقله من قم الیهما): (و احمد بن موسی پسر امام محمد تقی (ع) بن امام رضا (ع) بعد از هجرت از قم به شیراز، در همان شهر دفن گردید).^(۱۸،۹) بنابراین احتمال بسیار قوی وجود دارد که «احمد بن موسی مبرقع (ع)» و «محمد بن موسی مبرقع (ع)» پس از هجرت از قم به شیراز، در همین شهر دفن شده باشند.^(۹) در همین راستا، مباحث ذکر شده از سوی عوام همچون کشف انگشتی با عبارت «العهده لله، احمد بن موسی» از مقبره منسوب به «احمد بن موسی (ع)» نیز الزاماً به «احمد بن موسی الکاظم (ع)» دلالت ندارد و ممکن است منتسب به «احمد بن موسی مبرقع (ع)» باشد؛ بالاخص که در صورت انتساب به امام موسی الکاظم (ع)، انتظار می رفت لقب مشهور ایشان نیز قید شود. در هر حال، انتساب دو حرم موجود در شیراز به «احمد بن موسی مبرقع (ع)» و «محمد بن موسی مبرقع (ع)» نیز چیزی از ارزش های دو امامزاده جلیل القدر مدفون در آن شهر نمی کاهد، بلکه این دو بزرگوار، احتمالاً یادگاران امام جواد (ع) و نوادگان امام رضا (ع) در ایران اسلامی بوده و دو سید رضوی جلیل القدر می باشند.^(۹)

از سوی دیگر، برخی منابع نیز مقبره منسوب به «امامزاده محمد (ع)» در شیراز را به «سید ابو جعفر محمد الصورانی بن شجاع الدین بن حسین الصورانی بن اسحاق الامیر بن امام موسی کاظم (ع)» می دانند^(۱۹) که ایشان نیز در جریان قیام «علی بن حمزه (ع)» در دروازه اصطخر شیراز به شهادت رسیدند و امروزه در مزاری در شیراز با عنوان «امامزاده محمد عابد (ع)» آرمیده اند. گرچه ایشان نیز از سادات موسوی بوده اند، لیکن فرزند بلافصل امام موسی کاظم (ع) نبوده و با چند واسطه، نسب شان به امامزاده «اسحاق الأمیر بن موسی الکاظم (ع)» می رسد.^(۱۹)

فلذا به نظر می رسد که در مورد مزار منسوب به «امامزاده محمد عابد (ع)» در شیراز، سایر احتمالات از قوت بیشتری برخوردار بوده و احتمالاً به یکی از دو شخصیت بزرگوار اعم از «امامزاده محمد بن موسی مبرقع بن امام جواد (ع)»^(۹) یا امامزاده «ابو جعفر محمد الصورانی بن شجاع الدین بن حسین بن اسحاق الأمیر بن موسی الکاظم (ع)»^(۱۹) تعلق داشته باشد.

ذکر یک نکته مهم

برخی از افراد با ادعای این که حرم موجود در شیراز متعلق به «امامزاده محمد (ع)» در جوار شاهچراغ، به صورت قطعی و یقینی به «امامزاده محمد عابد (ع)» تعلق دارد، بدون مستندات کافی، و صرفاً به دلیل وجود پیشوند «سلطان» در ابتدای کلمه «

سلطان محمد عابد (ع) « کاخک گناباد، عنوان کرده اند که شاید این بقعه متعلق به سید جلیل القدر « محمد بن موسی بن أحمد الأعرابی بن قاسم بن حمزه بن امام موسی کاظم (ع) » باشد، چرا که ایشان از نقبا و روسای سادات توس بوده اند. لیکن این ادعا، مستندی به همراه ندارد و صرف وجود عبارت « سلطان » در نامگذاری عامه نیز چیزی تغییر نمی کند. زیرا اولاً حرم موجود در شیراز منسوب به « امامزاده محمد (ع) » نیز قطعی ندارد و کماکان با احتمال بالاتر، محتمل است که متعلق به « محمد بن موسی مبرقع بن امام جواد (ع) » یا « ابوجعفر محمد صورانی (ع) » باشد؛ ثانیاً در بین مومنین و شیعیان ایرانی، بسیاری از امامزاده ها با القاب « سلطان »، « شاه »، « شاهزاده » و ... نامیده شده اند. برای مثال امامزاده « سلطان محمد طاهر (ع) » در بابل^(۲۰)، امامزاده « سلطان محمد سبزپوش (ع) » در شهرکرد^(۲۱) و ... از آن جمله اند و الزاماً ارتباطی بین عبارت سلطان و نقابت سادات نیز وجود ندارد. فلذا ادعای ذکر شده به دلایل متعدد، محل اشکال است.

سایر ادله قابل بحث

بجز موارد نقلی و تاریخی، مباحث تحلیلی مختلف نیز می تواند در روشن شدن موضوع کمک نماید. بیشتر این ادله، احتمال دفن شدن امامزاده « محمد العابد بن موسی کاظم (ع) » را در کاخک گناباد، بیشتر از سایر مناطق ذکر شده، اعم از شیراز و مشهد میقان اراک، تقویت می نمایند.^(۵) برخی از ادله مذکور به این شرح هستند:

۱- با توجه به تمرکز حکومت مأمون در خراسان، و نیز شهادت امام رضا (ع) در توس خراسان،^(۳) انتظار می رود که محل شهادت برادران بزرگوار این امام عزیز نیز در خراسان و نواحی اطراف آن باشند؛ چرا که اقوال گوناگون ذکر شده در این خصوص، اعم از زندانی بودن برخی از برادران امام رضا (ع) تا اندکی قبل از شهادت ایشان و تعقیب و گریز ایشان با سپاه مأمون، و یا قیام برای خونخواهی امام رضا (ع) از سوی برادران ایشان و سایر علویان، انتظار می رود که در نواحی اطراف خراسان تجمع یافته باشد که این امر با پذیرش دفن امامزاده « زید بن موسی (ع) » در آفریز دشت بیاض^(۴)، « امامزاده محمد عابد بن موسی (ع) » در کاخک گناباد^(۴)، « احمد بن موسی (ع) » در اسفراین^(۱۶)، و « حسین بن موسی (ع) » در طبس،^(۲۲) سازگاری بیشتری دارد.

۲- علویان و بنی هاشم در زمره پهلوانان و نوابغ نظامی عصر خود به شمار می رفتند و به همین دلیل بر اسرار و رموز جنگی واقف بودند. فلذا در شرایطی که نسبت به بنی عباس، از نظر نفرات و ساز و برگ جنگی در مضیقه بودند، یقیناً استفاده از عوارض زمین و بهره برداری از نقاط کوهستانی برای جبران کمبود نفرات را مد نظر داشته اند. فلذا شهادت « محمد بن موسی (ع) » در منطقه کوهستانی کاخک « قهستان (کوهستان) »، شهادت « زید بن موسی (ع) » در آفریز دشت بیاض « قهستان »، شهادت « احمد بن موسی (ع) » در منطقه کوهستانی البرز شرقی « اسفراین » و ... همگی با این فرضیه که در جنگ و گریز سپاهیان علوی با مزدوران عباسی، سادات علوی مناطق کوهستانی را برای جبران کمبود نفرات برگزیدند، انطباق دارد. بالاخص که استفاده علویان طبرستان از مناطق کوهستانی البرز و استفاده سادات زیدی و حسنی یمن از کوه

های صعدہ،^(۲۳) همگی **مویّد این استراتژی** است. فلذا بسیار بعید است که در ستیز و گریز بین امامزاده «محمد بن موسی (ع)» با سپاه مأمون، ایشان استفاده از مناطق کوهستانی را مد نظر قرار نداده و به سمت شیراز یا اراک که انبوهی از کارگزاران مأمون در آن جا قرار داشتند، و نیز امکان استفاده از عوارض زمین نیز محدود بوده است، حرکت کرده باشند.

۳- در ۱۰۰ متری مقبره «امامزاده محمد العابد (ع)» در **کاخک گناباد**، مقبره کوچکی واقع شده است که متعلق به «**علی بن منصور**» می باشد. در خصوص «علی بن منصور» ذکر شده که وی «**علمدار امامزاده محمد عابد (ع)**» یا «**دفن کننده**» ایشان پس از شهادت بوده است.^(۲۴) این که در منطقه ای با ساکنان محلی ایرانی، مقبره فردی عرب با عنوان «**علی بن منصور**» مورد احترام اهالی منطقه واقع شده و به عنوان ملازم «امامزاده محمد العابد (ع)» مشهور می باشد، حاکی از این است که امامزاده ای که حتی ملازم ایشان نیز مورد احترام و مشهور مانده است، حتماً جایگاهی بسیار والا و متمایز نسبت به سایر امامزادگان اطراف داشته که هر فرد مرتبط به ایشان نیز شایسته تکریم دانسته شده است. مساله مذکور نیز حاکی از جایگاه بسیار رفیع و ممتاز «امامزاده محمد عابد (ع)» کاخک در بین سایر امامزادگان و علویان می باشد که البته این امر با توجه به این که ایشان فرزند مستقیم و بی واسطه «امام موسی الکاظم (ع)» و برادر «امام رضا (ع)» بوده و به زهد، تقوا و عبادت شهرت داشته اند و در راه خونخواهی و حمایت از ولی عصر خویش حضرت «امام علی بن موسی الرضا (ع)» قیام نموده و به شهادت رسیده اند، کاملاً منطقی به نظر می رسد.

آرامگاه «علی بن منصور» ملازم و دفن کننده «امامزاده محمد عابد (ع)» در «کاخک گناباد» (پس از شهادت ایشان به دست سپاه بنی عباس).

۴- در «**تاریخ قهستان**» تألیف ابوالمحمّد رویختی/رویختی/رویختی قهستانی و به تبعیت از آن در کتاب های «**تاریخ حسامی**» و «**بهارستان: در تاریخ و تراجم رجال قاینات و قهستان**» اثر آیت الله محمد حسین آیتی به ذکر قیام و شهادت امامزادگان «محمد بن موسی الکاظم (ع)» و «**زید بن موسی الکاظم (ع)**» پرداخته شده و مدفن ایشان به ترتیب «کاخک» و «**آفریز دشت بیاض**» ذکر شده است.^(۲۵) در همین کتاب به نکته مهمی در خصوص آرامگاه «**زید بن موسی**» اشاره گردیده

است: (۴) «... بالاخره خون بسیار از بدنش رفته و از محاربه به تنگ آمد و بر سر کوهی تحصن نمود که در این حال معتصم ملعون که در آن وقت والی برقاین بود با لشکری در رسیده، اطراف کوه را محاصره نمودند، غیرت علوی گریبانش را گرفته، از دامنه کوه به دشت فرود آمد و سرگرم جنگ و قتال گردید و جمعی را به دارالبوار فرستاد و اسبش نیز مانند شیرمست به هر سوی در جست و خیز بود و با وجود آن همه جراحات که بر تن داشت، حمله های متواتر می کرد و عاقبت اسبش سکندری خورده، به زانو در افتاد. زید از روی اسبیه زمین افتاده، از بسیاری خون که از بدنش رفته بود، در آن موضع که هم اکنون مشهد شریف واقع است، از پای در آمد و شربت شهادت نوشید. بعد از شهادت زید، معتصم عباسی به قاین آمده، واقعه زید و محمد را به مامون عرضه داشت و هریک از سران سپاه را جایزه و خلعت بخشید و بعد از رفتن آن ملعون، مردمان آن ناحیه اجتماع کرده، به تجهیز بدن زید پرداختند و آن در ثمین را در آن سرزمین مدفون ساختند و هم روایت کنند که معتصم عباسی بعد از شهادت زید از کردار خود به غایت نادم و پشیمان گردید و چون امر مملکت بعد از مامون بر او قرار گرفت، به زیارت زید آمد و گریه و زاری بسیار نمود و بر مدفن زید قبه و بارگاهی با شکوه ساخت که در این تاریخ که سنه هشتصد هجری است نیز معمور است و چون گنبد پر نور و نام معتصم عباسی به خط کوفی بر آن مسطور و وزیر مشهور محمد بن الحسن بن المنصور نیز در عهد سلطان محمود غزنوی در تعمیر و توقیر آن سعی بلیغ کرده است ...» (۴)

- ۶۲ -

بعد از مامون بر او قرار گرفت زیارت زید آمد و گریه و زاری بسیار نمود و بر مدفن زید قبه و بارگاهی با شکوه ساخت که در این تاریخ که سنه هشتصد هجری است نیز معمور است و چون گنبد پر نور و نام معتصم عباسی بخط کوفی بر آن مسطور و وزیر مشهور محمد بن الحسن بن المنصور نیز در عهد سلطان محمود غزنوی در تعمیر و توقیر آن سعی بلیغ کرده است * انتهى

این بود آنچه مورخ سامی علی بن یاسر حسامی در تاریخ خود بنکاشته و بتاریخ قهستان تالیف ابوالمحماد رویخی قهستانی مستند داشته مورخ مشارالیه اگر چه در نقل این فتنه منفرد است الا اینکه وجود مزار دیرینه خواجه ابیصلت در دشت طرق و مزار سلطان محمد بن موسی در کاخک و مزار زید بن موسی در آفریزقارن رامیتوان عباسی بعد از شهادت زید از کردار خود بغایت نادم و پشیمان گردید و چون امر مملکت

بالاخره خون بسیار از بدنش رفته و از محاربه بتنگ آمد و بر سر کوهی تحصن نمود که در این حال معتصم ملعون که در آنوقت والی برقاین بود با لشکری در رسیده اطراف کوه را محاصره نمودند غیرت علوی گریبانش را گرفته از دامنه کوه بدشت فرود آمد و سرگرم جنگ و قتال گردید و جمعی را به دارالبوار فرستاد و اسبش نیز مانند شیر مست بهر سوی در جست و خیز بود و باوجود آن همه جراحات که بر تن داشت حمله های متواتر میکرد و عاقبت اسبش سکندری خورده بزانو در افتاد زید از روی اسب بزمین افتاده از بسیاری خون که از بدنش رفته بود در آنموضع که هم اکنون مشهد شریف واقع است از پای در آمد و شربت شهادت نوشید بعد از شهادت زید معتصم عباسی برقاین آمده واقعه زید و محمد را به مامون عرضه داشت و هریک از سران سپاه را جایزه و خلعت بخشید و بعد از رفتن آن ملعون مردمان آن ناحیه اجتماع کرده به تجهیز بدن زید پرداختند و آن در ثمین را در آن سر زمین مدفون ساختند و هم روایت کنند که معتصم عباسی بعد از شهادت زید از کردار خود بغایت نادم و پشیمان گردید و چون امر مملکت

در « تاریخ قهستان » تالیف ابوالمحماد رویختی / رویخی قهستانی و به تبعیت از آن در کتاب های « تاریخ حسامی » و « بهارستان: در تاریخ و تراجم رجال قاینان و قهستان » اثر آیت الله محمد حسین آیتی به ذکر قیام و شهادت امامزادگان « محمد بن موسی الکاظم (ع) » و « زید بن موسی الکاظم (ع) » پرداخته شده و مدفن ایشان به ترتیب « کاخک » و « آفریز دشت بیاض » ذکر شده است. در همین کتاب به نکته مهمی در خصوص آرامگاه « زید بن موسی » اشاره گردیده است و آن وجود کتیبه ای به خط کوفی در بارگاه امامزاده « زید بن موسی (ع) » بوده که در آن نام « معتصم » خلیفه عباسی قید شده بوده است. (۴)

همان گونه که ملاحظه می فرمایید، در کتاب « تاریخ حسامی » قید شده است که کتیبه « معتصم » خلیفه عباسی به خط کوفی، در زمان تألیف آن کتاب که « سال هشتصد هجری » بوده است نیز بر بارگاه « زید بن موسی (ع) » مستقر بوده و علی بن یاسر حسامی مولف کتاب « تاریخ حسامی » نیز بر وجود این کتیبه صحه گذاشته است.^(۴) فلذا تایید وجود این کتیبه توسط « علی بن یاسر حسامی » مولف « تاریخ حسامی » در قرن هشتم هجری،^(۴) نشان می دهد که بارگاه امام زاده « زید بن موسی (ع) » در آفریز دشت بیاض، از قوت و صحت بالایی برخوردار است و کتیبه خلفای عباسی نیز این قدمت و قوت و صحت را تایید می نماید. به همین ترتیب نحوه شهادت « محمد بن موسی (ع) » در گردنه « کاخک گناباد » و « زید بن موسی (ع) » در « آفریز دشت بیاض قائنات » که در کتاب « تاریخ قهستان » ابوالمحمّد رویختی / رویختی / رویختی قهستانی متعلق به قرن چهارم و « تاریخ حسامی » علی بن یاسر حسامی در قرن نهم ذکر شده اند، مقرون به صحت بوده و این دو امامزاده جلیل القدر که ملازم و همراه یکدیگر بوده و به خونخواهی برادر بزرگوار خود و ولی عصر خویش، حضرت « علی بن موسی الرضا (ع) » قیام نموده بودند، به فاصله کوتاهی از یکدیگر، به شهادت رسیده اند.^(۴)

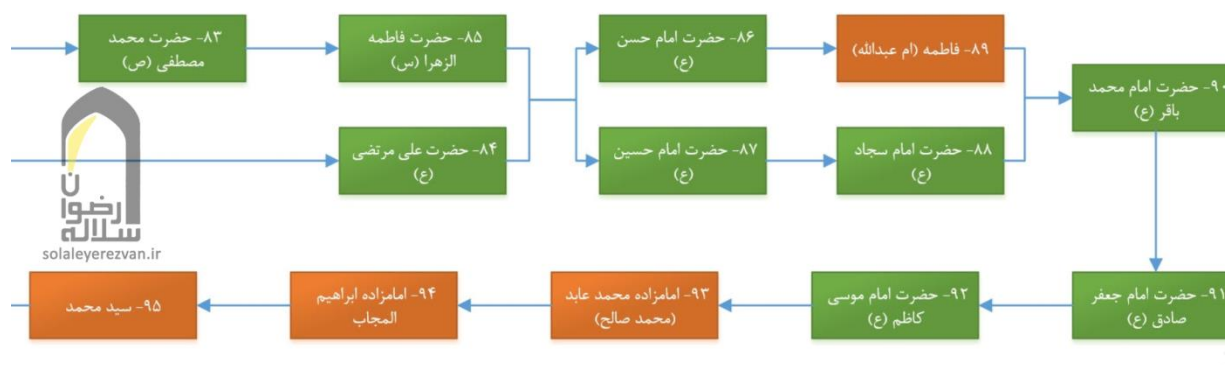
لازم به ذکر است که به دلیل زلزله خیز بودن « قهستان »، « فردوس »، « کاخک » و « قائنات »،^(۲۵) بسیاری از کتیبه ها و آثار نقش بسته بر بقاع و امکان متبرکه آسیب دیده اند. لیکن بقای کتیبه « معتصم » خلیفه عباسی به خط کوفی بر بنای « امامزاده زید بن موسی (ع) » در آفریز دشت بیاض تا قرن هشتم هجری،^(۴) حاکی از قدمت، قوت و صحت بقاع امامزادگان جلیل القدر این مناطق و در رأس آن ها « محمد بن موسی الکاظم (ع) » و « زید بن موسی الکاظم (ع) » می باشد.

پرده چهارم: مشعل داران هدایت: از بقیع تا بقاع.

نگاهی اجمالی به اجداد و فرزندان امامزاده محمد عابد (ع)

نسب امامزاده « محمد بن موسی الکاظم (ع) » از شجره مبارکه اهل بیت (ع) منشأ گرفته و ایشان، جد بسیاری از « سادات موسوی » در سراسر سرزمین های اسلامی می باشند.^(۲) « امامزاده محمد عابد (ع) »، فرزندان ایشان و سایر سادات « موسوی » و « رضوی »، از هر دو سید و سالار جوانان اهل بهشت، یعنی « امام حسن (ع) » و « امام حسین (ع) » میراث نسبی دارند؛ چرا که « امام محمد باقر (ع) » پدر بزرگ بزرگوار « امام موسی الکاظم (ع) » نسب مبارکشان از سمت پدر، به « امام سجاد (ع) » « فرزند « امام حسین (ع) » رسیده و از سمت مادر نیز نسب مبارک شان به « فاطمه ام عبدالله (س) » دختر گرامی « امام حسن مجتبی (ع) » می رسد. فلذا ساداتی که نسب شان به یکی از ائمه معصومین پس از « امام محمد باقر (ع) »

« می رسد، هم از فرزندان «امام حسین (ع)» محسوب می گردند و هم در زمره اولاد «امام حسن (ع)» قرار می گیرند. (۲۶)
 فلذا سادات «موسوی» و «رضوی» هم مشمول این قاعده می گردند. (۲۷)

سادات موسوی از سمت پدر، نسب شان به «امام حسین (ع)» و از سمت مادر به «امام حسن (ع)» می رسد.

امامزاده «محمد عابد (ع)» جد بسیاری از سادات موسوی در سرزمین های اسلامی به شمار می روند^(۲) و امروزه فرزندان ایشان در نقاط مختلف این سرزمین ها، از «لبنان» تا «احساء و قطیف عربستان» و از «عراق» تا «بحرین» و نیز جای جای ایران اسلامی اعم از استان های «خوزستان»، «فارس»، «خراسان»، «کرمان» و مناطق غربی، شمالی و شمال غربی کشور، پراکنده گردیده اند. خاندان هایی همچون «آل فائز»، «آل نصرالله»، «آل طعمه»، «آل قفطون»، «آل محمد امین»، «آل مشتع»، «آل تاجر»، «آل مساعد»، «آل ضیاء الدین»، «آل غریفی»، «آل بحرینی»، «آل بهبهانی» و ...، همگی نسب شان به امامزاده «محمد عابد (ع)» می رسد. (۲۷)

در بین اولاد امامزاده «محمد عابد (ع)» برخی شخصیت های برجسته تاریخی جهان اسلام، به چشم می خورند که برخی از آن ها عبارتند از:

۱- **امام زاده ابراهیم المجانب (ع):**^(۲۸) ایشان فرزند امامزاده «محمد عابد (ع)» بوده و نسب شریف ایشان با یک واسطه، به امام هفتم شیعیان، امام موسی بن جعفر (ع) می رسد: **ابراهیم بن محمد العابد بن امام موسی کاظم (ع)**. کنیه وی «ابو محمد» بوده، و به «تاج الدین» و «مجاب»، ملقب و به «ضریر»، «مکفوفه» و «کوفی» مشهور است. از این رو، به او **ضریر و مکفوف می گویند؛ زیرا در آخر عمرش نابینا و زمین گیر شد.**^(۲۸) وی سیدی جلیل القدر، عظیم الشان و بزرگوار بود. **ابراهیم مجانب (ع)، نخستین علوی است که در سال ۲۴۷ ه.ق پس از مرگ متوکل عباسی، از کوفه به کربلا آمد و آنجا سکونت گزید.**^(۲۹) در این دوران، «محمد منتصر»، پسر «متوکل»، امور خلافت را در دست گرفته بود. او از رفتار متوکل با علویان، اندوهگین و آزرده خاطر بود و برای دلجویی از علویان، به آنها اجازه داد قبر امام حسین (ع) را زیارت کنند. در این دوران بود که **سید ابراهیم**، مرقد امام را

زیارت کرد و هنگام زیارت، رو به مرقد امام حسین (ع) با عبارت «السلام عليك يا جداه» به ایشان سلام کرد و از درون ضریح با عبارت «و عليك السلام یا ولدی» پاسخ شنید. از این رو به «مجاب» شهرت یافت.^(۲۸) «ابن فوطی» از ابراهیم مجاب (ع) چنین یاد می‌کند: او از زاهدان و عابدان بود. زیاد به نیایش و اوراد و اذکار می‌پرداخت. از خانه‌اش مگر برای ضرورت و احتیاج خارج نمی‌شد. او مواظب عبادت خود در شب و روز بود. روایت می‌کنند روزی ابراهیم مجاب، به حرم مطهر حضرت امام علی (ع)، و برخی نیز گفته‌اند به حرم امام حسین (ع)، وارد شد و از داخل قبر به وی سلام داده شد. «ابن طقطقی»، مورخ و نسب شناس متوفای ۷۰۹ ه.ق، این واقعه را در حرم امام حسین (ع) می‌داند و می‌نویسد: ابراهیم، به حرم سیدالشهدا وارد شد و گفت: «السلام عليك یا ابتاه». در آن هنگام از داخل قبر پاسخ آمد: «و عليك السلام یا ولدی». سید محمد کاظم یمانی موسوی تصریح می‌کند که سید ابراهیم مجاب (ع)، در مرقد امام حسین (ع) در کربلای معلی مدفون است. سید حسین صدر در کتاب «نزهة اهل الحرمین فی عمارة المشهدین» آورده است: تا آنجا که من اطلاع دارم، خاندان ابراهیم مجاب (ع) نخستین کسانی بودند که در کربلا سکونت کردند و تاکنون کسی را نیافته‌ام که پیش از آنان در کربلا ساکن شده باشد. در حال حاضر، مرقد مطهر امامزاده ابراهیم المجاب (ع) در جوار حرم مطهر حضرت امام حسین (ع) در منطقه ای موسوم به «حائر حسینی» واقع شده است.^(۲۸)

ضریح مطهر امامزاده «ابراهیم المجاب بن محمد العابد بن موسی الکاظم (ع)» در «حائر حسینی» کربلای معلی.

۲- امامزاده سید محمد بن ابراهیم المجاب (ع):^(۳۹) این امامزاده عظیم الشان، فرزند امامزاده ابراهیم المجاب (ع) بوده و در کرمان وفات یافتند و دفن شده اند. این قول را علامه نسابه ابوطالب مروزی مطرح می کند. او می نویسد: « محمد از ارجان (بهبهان) به کرمان رفت». پس از درخواست اهالی کرمان از او، به این شهر مهاجرت و در همین جا وفات کرد. هم اکنون مزار این سید جلیل القدر، در شهر کرمان به شاهزاده محمد مشهور است و آرامگاه باشکوه او در خیابان ۱۷ شهریور واقع شده است. ایشان به « سید محمد حائری (ع) »، و « شاهزاده محمد (ع) » نیز شهرت دارند.^(۴۰)

مرقد مطهر امامزاده « سید محمد بن ابراهیم المجاب بن محمد العابد بن موسی کاظم (ع) » معروف به « سید محمد حائری (ع) » و « شاهزاده محمد (ع) » در شهر « کرمان ».

۳- سید شمس الدین ابو علی فخار بن معد موسوی (ع):^(۴۰) ایشان عالم بزرگ، مرجع تقلید و ولی فقیه زمان خود بودند و سیزدهمین نائب عام حضرت امام زمان (عج) در عصر غیبت به شمار می رفتند.^(۴۱) همچنین نقیب (رئیس) سادات کربلای معلی بوده و کتاب های « الحجة على الذهاب إلى تكفير أبي طالب »، « الروضة في الفضائل و المعجزات » و « المقباس في فضائل بنی العباس » نگاشته اند. ایشان شاگرد اساتید بنامی همچون « ابن ادریس حلی » و « ابن شهر آشوب » بوده و شاگردان گرانقدری همچون « سید عبدالحمید بن فخار (فرزند خود ایشان) »، « شیخ سدید الدین

حلی (پدر علامه حلی)»، «سید رضی الدین علی بن طاووس» و «سید جمال الدین احمد بن طاووس» تربیت نموده اند و به همراه استاد خود «ابن ادریس حلی» و همشاگردی خود «ابن نمای حلی» از پیشگامان پرورش نگاه انتقادی توأم با احترام، به آرا و فتاویٰ محدثین و علمای متقدم شیعه بوده، و با توسعه این رویکرد، پویایی اجتهاد شیعی را به سمت کمال هدایت نمودند. سرانجام ایشان در سال ۶۳۰ هجری، وفات نموده و در کربلای معلی در جوار حرم مطهر امام حسین (ع) آرمیدند.^(۳۰)

The screenshot shows the website 'پرسمان' (Porseman) with the URL 'porseman.com/article/180392/نایبان-عام'. The page features a sidebar with various topics and a main content area. The article 'شمس الدین موسوی ۳۲ حله' is highlighted with a red box in the list of articles.

«سید شمس الدین ابو علی فخار بن معد موسوی (ع)» از اولاد امامزاده «محمد بن عابد بن موسی الکاظم (ع)» که عالم بزرگ شیعه، نقیب سادات کربلاء، و ولی فقیه عصر خود به شمار می رفتند و سیزدهمین نائب عام امام زمان (عج) در عصر غیبت بودند.^(۳۱)

۴- سید هبة الله (هبيت الله) بن ابي محمد حسن موسوی (ع):^(۳۲) از علمای بزرگ شیعه در زمان خود بودند که کتاب ارزشمند «المجموع الرائق من أزهار الحقائق» را تالیف نموده اند. این کتاب، حاوی احادیث ارزشمندی در حوزه های مختلف اعتقادی، سبک زندگی، زندگی امامان، مهدویت و ... می باشد.^(۳۲)

۵- شهید سید حسن نصرالله (ره):^(۳۳) فخر الاسلام، شهید طریق القدس، سید الشهدای مقاومت اسلامی، علمدار ولایت و محبوب ترین شخصیت جهان عرب در ابتدای قرن بیست و یکم که نسب ایشان به امامزاده «ابراهیم المجاب بن

محمد العابد بن موسی الکاظم (ع) « می رسد. ^(۱) شهید « سید حسن نصرالله فرزند سید عبدالکریم » متولد ۳۱ آگوست ۱۹۶۰ میلادی روستای «البزوریه» در جنوب لبنان است. او در نوجوانی در سال ۱۹۷۶ به نجف رفت و تحصیلات حوزوی خود را در آنجا آغاز کرد. سید حسن در سال ۱۹۷۸ به لبنان بازگشت و در مدرسه الامام المنتظر (ع)، که شهید سید عباس موسوی آن را تأسیس کرده بود، تحصیلات حوزوی خود را پی گرفت و در همان حال، به فعالیت‌های سیاسی در جنبش امل در منطقه بقاع مشغول شد. پس از آن که امام موسی صدر در لیبی به صورت مرموزی ربوده شد، اختلافات بسیاری در سطح رهبری «جنبش امل» به وجود آمد که در اثر آن و خروج عده‌ای از رهبران از این جنبش، حزب‌الله لبنان تأسیس شد. سید حسن در حزب‌الله نیز مسئولیت‌های مختلفی را عهده‌دار شد؛ از جمله عضویت در شورای رهبری حزب‌الله. اما از فضای درس و بحث فاصله نگرفت و به تحصیلات علمی خود ادامه داد تا جایی که در سال ۱۹۸۹ برای تکمیل تحصیلات خود به قم مسافرت کرد، اما حملات گسترده اسرائیل به لبنان و مبارزات حزب‌الله به او اجازه نداد بیش از یک سال در قم بماند و بار دیگر به لبنان بازگشت، تا در کنار برادرانش به مبارزه با رژیم صهیونیستی بپردازد. در سال ۱۹۹۲ و پس از شهادت سید عباس موسوی، دبیر کل وقت حزب‌الله لبنان، با اجماع شورای رهبری حزب‌الله سید حسن نصرالله، دبیر کل جدید این جنبش شناخته شد. در زمان مسئولیت ایشان، حوادث مهمی همچون آزاد سازی جنوب لبنان در سال ۲۰۰۰، شکست سنگین رژیم صهیونیستی در نبرد «الوعد الصادق» در سال ۲۰۰۶ و سلسله نبردهای پیروزمندانه تا سال ۲۰۲۴ با اسرائیل ادامه یافت. ایشان که خود پدر شهید بودند و فرزند برومندشان «هادی» در راه قدس به شهادت رسیده بودند، نهایت خود نیز مزد مجاهدت‌های خالصانه خویش را از خداوند متعال دریافت نموده و سرانجام در ۶ مهر ۱۴۰۳ مطابق با ۲۷ سپتامبر ۲۰۲۴ در ضاحیه بیروت به شهادت رسیدند. ^(۳۳)

سید الشهدای مقاومت اسلامی و فخر آزادگان جهان، شهید « سید حسن نصرالله (ره) ».

لازم به ذکر است که بجز « امامزاده محمد عابد (ع) » که در « کاخک گناباد » به شهادت رسیده و در همان جا دفن شده اند، امامزاده « سید محمد حائری (ع) » نوه « امامزاده « محمد عابد (ع) » که از کربلاء به « کرمان » مهاجرت نمودند و در شهر « کرمان » وفات یافتند و بقعه ایشان امروزه به نام « شاهزاده محمد (ع) » در خیابان ۱۷ شهریور کرمان موجود است نیز در زمره اجداد شهید « سید حسن نصرالله » به شمار می روند و حداقل ۲ نفر از اجداد سید الشهدای مقاومت اسلامی، یعنی « امامزاده محمد عابد (ع) » در « کاخک گناباد »، و « سید محمد حائری (ع) » در « کرمان » آرمیده اند و ایران اسلامی مدفن ۲ تن از اجداد مطهر ایشان می باشد.^(۱)

جمع بندی ادله

از مطالب ذکر شده در بخش های قبل، چند نتیجه مهم به دست می آید:

۱- نسب شریف سیدالشهدای مقاومت اسلامی، جناب شهید « سید حسن نصرالله » طبق منابع مختلف تاریخی و بررسی های مرتبط ژنتیکی، به « ابراهیم المجاب بن محمد العابد بن موسی الکاظم (ع) » می رسد.^(۱)

۲- در بین بقاع منسوب به امامزاده « محمد بن موسی الکاظم (ع) » مشهور به امامزاده محمد عابد (ع)، سه منطقه کاخک گناباد، شیراز و مشهد میقان اراک از سایر نقاط مشهورتر می باشند که « مشهد میقان اراک » ادله چندان قوی برای این مدعا نداشته و به نظر می رسد بقعه مذکور، متعلق به امامزاده « سید محمد بن عبدالله بن حسین بن حسن الأفطس بن علی الأصغر بن امام سجاد (ع) » می باشد. از بین « کاخک گناباد » و شیراز نیز به نظر می رسد که ادله مربوط به دفن امامزاده « محمد عابد (ع) » در کاخک گناباد، قوی تر بوده و به همین دلیل در « دانشنامه بقاع و اماکن متبرکه »، « کاخک گناباد » به عنوان محتمل ترین منطقه برای دفن امامزاده « محمد عابد (ع) » فرزند بلاواسطه « امام موسی الکاظم (ع) » قید شده است.^(۵)

۳- از نظر ادله و اسناد، موارد زیر، بقعه موجود در « کاخک گناباد » را با احتمال بالاتری نسبت به بقعه شیراز، به عنوان محل دفن « امامزاده محمد بن موسی الکاظم (ع) » موسوم به « امامزاده محمد عابد (ع) » مطرح می نماید:^(۵)

الف) هیچ سند متقدمی در خصوص دفن امامزاده محمد عابد (ع) در شیراز وجود ندارد و همگی اسناد مدعی این مسأله، مربوط به قرن دهم هجری به بعد ذکر شده اند که اکثراً نیز در بحث ملازمان « امامزاده احمد بن موسی الکاظم (ع) » در شیراز و شهادت ایشان در شیراز به این موضوع پرداخته شده است. در حالی که « تاریخ حسامی » متعلق به قرن نهم هجری و آن نیز به نقل از کتاب « تاریخ قهستان » ابوالمحمّد رویختی/رویختی/رویختی در قرن پنجم هجری، به نقل وقایع منجر به قیام، شهادت و دفن امامزادگان « محمد بن موسی الکاظم (ع) » موسوم به امامزاده « محمد عابد (ع) » در « کاخک گناباد » و « زید بن موسی الکاظم (ع) » در « آفریز دشت بیاض » پرداخته اند^(۴) که این مستندات، منابع قدیمی تر و نزدیک تری به وقایع تاریخی مذکور محسوب می شوند و به همین دلیل، ارزش بیشتری دارند.

ب) وجود کتیبه ای به خط کوفی در بقعه « زید بن موسی (ع) » در آفریز « دشت بیاض » که نام « معتصم » خلیفه عباسی و جانشین مأمون بر آن درج شده و حداقل تا سال ۸۰۰ هجری نیز موجود بوده^(۴) و توسط نویسندگانی همچون علی بن یاسر حسامی در « تاریخ حسامی » نیز درج شده است،^(۴) حکایت از قدمت، اصالت و قوت بقای همچون مزار « زید بن موسی (ع) » دارد و از آن جا که سرنوشت « زید بن موسی (ع) » و « محمد بن موسی (ع) » معروف به « محمد عابد (ع) » با هم مرتبط بوده و طبق همین کتاب « تاریخ حسامی »، این دو برادر با لشکر مأمون به فرماندهی « معتصم عباسی » به نبرد پرداخته و یکی در « کاخک » و دیگری در « دشت بیاض » به شهادت رسیده اند،^(۴) می توان دریافت که قراین تاریخی ذکر شده با شواهد موجود در بقاع این مناطق، منطبق می باشد و به صورت غیر مستقیم، گزارش « تاریخ حسامی » و امثالهم در خصوص امامزادگان « محمد عابد بن موسی الکاظم (ع) » و « زید بن موسی الکاظم (ع) » در خصوص نبرد و شهادت این دو بزرگوار در منطقه « قهستان »، تأیید می گردد.

ج) همانگونه که در بخش های قبلی ذکر گردید، از زمان حکومت « مأمون » خلیفه عباسی تا زمان آغاز غیبت امام زمان (عج)، هیچ حاکمی به نام « قتلغ خان » حاکم فارس (شیراز) وجود نداشته است و در حدود ۴۰۰ سال بعد، حاکمی به نام « قتلغ خان »، حکومت فارس را به دست گرفته است.^(۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵) بنابراین عملاً گزارش هایی که عمدتاً در منابع قرن دهم هجری به بعد ذکر شده و به نبرد « قتلغ خان » حاکم شیراز با « احمد بن موسی (ع) » و « محمد بن موسی (ع) » برادران امام رضا (ع) و شهادت ایشان به دست « قتلغ خان » اشاره می نمایند، فاقد پشتوانه تاریخی و فاقد اعتبار هستند.

د) اصولاً منابع معتبر و متقدم اشاره ای به دفن « امامزاده محمد عابد (ع) » در شیراز اشاره ای نکرده اند، بلکه معتقدان به دفن ایشان در شیراز، با تکیه بر این استدلال که بقعه « احمد بن موسی (ع) » در شیراز واقع شده و در کنار آن، « امامزاده محمد (ع) » واقع گردیده، بنابراین بقعه دوم به « محمد عابد بن موسی الکاظم (ع) » بر می گردد، به این موضوع معتقدند؛ حال آن که اولاً هیچ متن صریح و متقدم و مستندی در این مورد وجود ندارد و این نتیجه گیری غیرمستقیم، فاقد پشتوانه لازم است؛ ثانیاً حتی برای انتساب حرم شهرت یافته به شاهچراغ در شیراز به امامزاده « احمد بن موسی الکاظم (ع) » نیز آن قلت ها و تردیدهایی از سوی علمای علم انساب و مورخین وجود دارد. چرا که قبل از قرن هفتم هجری هیچ اشاره مستند و متقنی به این مساله در منابع نشده است، و در عین حال برخی از علمای علم انساب همچون عالم فاضل شهید « ابوجعفر محمد الموسوی الهارونی النسابة النیشابوری » و صاحب کتاب « لب الانساب » که خودشان نیز از سادات موسوی بوده و در قرن ششم هجری می زیسته اند، به صراحت محل شهادت « احمد بن موسی الکاظم (ع) » را در قریه ای نزدیک به اسفراین در خراسان ذکر نموده و ادعای برخی در خصوص شهادت « احمد بن موسی الکاظم (ع) » در شیراز را از اشتباهات عوام برشمرده اند.^(۱۶)

ه) با توجه به سابقه جنگاوری، سلحشوری، تیزهوشی و تسلط به علوم و فنون نظامی در بین بنی هاشم و علویان، انتظار می رود که در تقابل با سپاه « بنی عباس »، این بزرگواران که به لحاظ تعداد نفرات و ساز و برگ جنگی در مضیقه بوده اند، به بهترین نحو از عوارض زمین و فرصت حضور در نواحی کوهستانی استفاده نموده باشند. فلذا همان گونه که بسیاری از سادات و علویان به نقاط کوهستانی « البرز » در طبرستان و گیلان، « قهستان »، « صعده یمن » و ... پناه برده بودند،^(۲۳) انتظار می رود که

در تقابل با سپاه « بنی عباس » نیز این موضوع مد نظر قرار گرفته باشد و سپاه این بزرگواران در نقاطی مشابه همچون اسفراین (قیام احمد بن موسی الکاظم (ع))، قهستان (قیام محمد بن موسی الکاظم (ع) و زید بن موسی الکاظم (ع)) رخ داده باشد. بالاخص که این مناطق کوهستانی، همچون کمربندی، خراسان و توس را احاطه کرده اند و انتظار می رود سپاهیان درگیر با مأمون نیز چنین آرایش نظامی داشته باشند، نه این که در مناطق غیر مرتفع و دور از خراسان، همچون « فارس » و « شیراز » با سپاه « بنی عباس » درگیر شده باشند.

فلذا با توجه به مطالب فوق، باید متذکر شد که علی رغم شهرت در بین عوام، و نیز تکرار برخی ادعاها در منابع مکتوب قرن دهم هجری به بعد، بقعه « احمد بن موسی (ع) » در شیراز، نه متعلق به سید موسوی، امامزاده « احمد بن موسی الکاظم (ع) » بلکه، متعلق به سید جلیل القدر رضوی، « احمد بن موسی مبرقع بن امام جواد (ع) » از نوادگان « امام علی بن موسی الرضا (ع) » می باشد که در منابع نیز ذکر شده است که ایشان به همراه برادر بزرگوارشان محمد، از قم به شیراز آمده و در این شهر ساکن شده و در همان جا وفات یافته اند.^(۹)

با توجه به همین مطالب، باید ذکر کرد که حرم « امامزاده محمد (ع) » در شیراز نیز با احتمال بالا متعلق به « امامزاده محمد بن موسی مبرقع بن امام جواد (ع) »^(۹) و یا با توجه به گزارش های دیگر، متعلق به امامزاده دیگری با نام امامزاده « ابوجعفر محمد الصورانی بن شجاع الدین (ع) بن حسین بن اسحاق الأمير بن موسی الکاظم (ع) » می باشد^(۱۹) و همان گونه که در « دانشنامه بقاع و اماکن متبرکه » نیز قید شده است، بقعه موجود در « کاخک گناباد »، متعلق به « امامزاده محمد العابد بن موسی الکاظم (ع) » می باشد.^(۵)

البته این نکته حائز اهمیت است که جدای از ادله بالا که « کاخک گناباد » را محتمل ترین نقطه برای بقعه « امامزاده محمد عابد (ع) » بیان می کند، چه « کاخک گناباد »، چه « شیراز » و چه « مشهد میقان اراک »، همگی بخشی از جغرافیای مقاومت اسلامی می باشند و به واسطه این سه منطقه، ایران اسلامی، مفتخر است که بیش از ۱۲۰۰ سال، میزبان این « سادات جلیل القدر » و « اجداد سید الشهدای مقاومت اسلامی » می باشد و این نکته ای است که لزوم پاسداشت یاد و خاطره « سید الشهدای آزادگان جهان » را در سالگرد شهادت ایشان و در ایران اسلامی، بیش از پیش مورد تاکید قرار می دهد.

پرده پنجم: پیوند خاک ها، تداوم راه ها

سخن آخر

در مجموع همان گونه که ذکر شد، شجره الانساب سیدالشهدای مقاومت، جناب شهید « سید حسن نصرالله » به « امامزاده محمد عابد بن موسی الکاظم (ع) » می رسد.^(۱) بقعه متبرکه امامزاده « محمد عابد (ع) » در « کاخک گناباد »،^(۵) به واسطه تعلق به جد بزرگوار سید الشهدای مقاومت، « سید حسن نصرالله » از یک سو، و شهادت « امامزاده محمد عابد (ع) » به جهت خونخواهی و تلاش در راستای پاسداشت حریم ولایت رضوی، نه تنها منطقه جدیدی به جغرافیای سیاسی - فرهنگی مقاومت

اسلامی خاورمیانه معرفی می نماید، بلکه پیوند دیرین « جبل عامل لبنان - خراسان ایران » را احیاء نموده و این پیوند را که روزگاری با حضور علمای جبل عامل همچون « شیخ بهایی » در خراسان ایران^(۳۴)، آغاز شده بود، با انتساب شجره « فخر شهدای مقاومت اسلامی لبنان » به « امامزاده محمد عابد (ع) » آرمیده در « کاخک خراسان » تداوم داده تا ان شا الله این پیوند ناگسستنی و الهی، زمینه پیروزی و سربلندی این اتحاد مقدس را فراهم نماید. یقیناً همان گونه که خداوند متعال در آیه ۹۶ سوره اعراف در قرآن کریم فرموده است: « وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ: و اگر اهل شهرها و آبادی ها ایمان می آوردند و پرهیزکاری پیشه می کردند، یقیناً [درهای] برکاتی از آسمان و زمین را بر آنان می گشودیم»، یقیناً ترویج و تبلیغ و پاسداشت این واقعه فرخنده معنوی، می تواند منجر به بازشدن درهای برکات مادی شده، و سرزمین های مقدس و برپا دارنده شعائر الهی را نیز، از برکات مادی، اقتصادی و اجتماعی بهره مند نماید. امید می رود قدر این فرصت های بی نظیر به خوبی دانسته شده و منجر به رشد و تعالی معنوی و مادی مردم شریف ایران اسلامی گردد. به امید آن روز ...

گردآوری و تألیف: سید ۲۷۱۶

منابع و مأخذ:

۱ -

<https://eitaa.com/Daneshnamebegha/717>

و

<https://fgc8712.com/2021/03/27/%D9%86%D8%AA%D9%8A%D8%AC%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D8%A7%D8%AF%D8%A9-%D8%A2%D9%84-%D9%86%D8%B5%D8%B1%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%87-y700/>

و

<https://www.armanmeli.ir/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%B3%DB%8C%D8%A7%D8%B3%DB%8C-12/1139828-%D8%B3%DB%8C%D8%AF-%D8%AD%D8%B3%D9%86-%D9%86%D8%B5%D8%B1%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%87-%D8%A7%D8%B2-%D9%86%D9%88%D8%A7%D8%AF%DA%AF%D8%A7%D9%86-%DA%A9%D8%AF%D8%A7%D9%85-%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%85-%D8%A7%D8%B3%D8%AA>

۹

<https://kayhan.ir/fa/news/296626/%D8%B3%DB%8C%D8%AF%D8%A7%D9%84%D8%B4%D9%87%D8%AF%D8%A7%DB%8C-%D8%AC%D8%A8%D9%87%D9%87-%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85%D8%AA>

۹

<https://snn.ir/fa/news/1177122/%D9%86%D8%B3%D8%A8-%D8%B4%D9%87%DB%8C%D8%AF-%D8%A2%DB%8C%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%87-%D8%B3%DB%8C%D8%AF%D8%AD%D8%B3%D9%86-%D9%86%D8%B5%D8%B1%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%87-%D8%A8%D9%87-%DA%A9%D8%AF%D8%A7%D9%85-%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%85-%D8%B4%DB%8C%D8%B9%DB%8C%D8%A7%D9%86-%D9%85%DB%8C-%D8%B1%D8%B3%D8%AF-%D8%B4%D8%AC%D8%B1%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87>

– ۲

https://fa.wikishia.net/view/%D9%85%D8%AD%D9%85%D8%AF_%D8%A8%D9%86_%D9%85%D9%88%D8%B3%DB%8C_%D8%A8%D9%86_%D8%AC%D8%B9%D9%81%D8%B1

– ۳

https://fa.wikishia.net/view/%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%85_%D8%B1%D8%B6%D8%A7_%D8%B9%D9%84%DB%8C%D9%87%E2%80%8C%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85

– ۵

<https://eitaa.com/Daneshnamebegha/1751>

۴ – آیتی، محمدحسین. بهارستان: در تاریخ و تراجم رجال قاینات و قهستان. تهران: انتشارات سهامی چاپ؛ ۱۳۲۷. ص. ۵۶-۶۲.

۶ – آیتی، محمدحسین. بهارستان: در تاریخ و تراجم رجال قاینات و قهستان. تهران: انتشارات سهامی چاپ؛ ۱۳۲۷. ص. ۱۹۱.

۷- آیتی، محمدحسین. بهارستان: در تاریخ و تراجم رجال قاینات و قهستان. تهران: انتشارات سهامی چاپ؛ ۱۳۲۷. ص. ۲۶۰-۲۶۲.

و

<https://www.cgie.org.ir/fa/article/227139/%D8%AD%D8%B3%D8%A7%D9%85%DB%8C>

۸ -

<https://eitaa.com/Daneshnamebegha/1796>

۹ -

<https://www.dinonline.com/7450/%D8%B4%D8%A7%D9%87-%DA%86%D8%B1%D8%A7%D8%BA-%D8%A7%D8%AD%D9%85%D8%AF-%D8%A8%D9%86-%D9%85%D9%88%D8%B3%DB%8C-%DB%8C%D8%A7-%D9%81%D8%B1%D8%AF-%D8%AF%DB%8C%DA%AF%D8%B1/>

۱۰ - عاملی ج.م. زندگی سیاسی هشتمین امام، حضرت علی بن موسی الرضا (ع). خلیلیان خ، مترجم. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی؛ ۱۳۷۳. ص. ۹۵. (ورژن الکترونیکی (PDF))

۱۱ - المجلسی م.ب. بحار الأنوار. ج. ۴۸. بیروت: مؤسسة الوفاء؛ ۱۴۰۳ هـ.ق. ص. ۳۰۸.

۱۲ -

<https://vajehyab.com/?q=%D9%82%D8%AA%D9%84%D8%BA>

۱۳ - جستجو در منابع متعدد تاریخی و تأیید و تکمیل نتایج با هوش مصنوعی OpenAI.

۱۴ - زامباور اف. معجم الأنساب و الأسرات الحاكمة فی التاريخ الإسلامی. حسن زم، محمود حأ، مصححان. بیروت: دار الرائد العربی؛ ۱۴۰۰ هـ.ق / ۱۹۸۰ م. ص. ۳۶۴-۳۶۵.

۱۵ -

https://tarikh.inoor.ir/fa/event/page/4G8GK/%D8%AF%D9%88%D8%B1%D9%87_%D8%AD%D8%A9%D9%88%D9%85%D8%AA_%D9%82%D8%AA%D9%84%D8%BA_%D8%AE%D8%A7%D9%86_%D8%B3%D9%84%D8%BA%D8%B1%DB%8C_%D8%AF%D8%B1_%D9%81%D8%A7%D8%B1%D8%B3

۱۶- عرفان منش ج. مهاجران موسوی: بررسی علمی زندگانی فرزندان و نوادگان حضرت امام موسی کاظم (ع) و علل مهاجرت آنها به ایران. تهران: امیرکبیر؛ ۱۳۹۱. ص. ۱۵۲-۱۵۴.

- ۱۷

https://wiki.ahlolbait.com/%D9%85%D9%88%D8%B3%DB%8C_%D9%85%D8%A8%D8%B1%D9%82%D8%B9

۱۸- شهید قاضی طباطبایی در این باره می‌نویسد: نسخه مخطوطه در کتابخانه مدرسه سپهسالار در تهران بوده و به امر حضرت استادنا المتتبع الشهير المرجع الكبير آیه الله سید شهاب الدین نجفی ادام الله ظله از آن عکس برداری شده بود این جانب از محضرشان بطور امانت گرفته و اغلب جاهای آن نسخه را مطالعه و یادداشت‌ها از آن برداشته‌ام که فعلاً نیز موجود است. (تحقیق درباره اول اربعین شهید قاضی طباطبایی ص ۱۷۶)

- ۱۹

<https://www.yjc.ir/fa/news/7618823/%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%85%D8%B2%D8%A7%D8%AF%D9%87-%D8%B4%D9%87%DB%8C%D8%AF-%D9%81%D8%B1%D8%A7%D8%B4%D8%A8%D9%86%D8%AF-%D8%A7%D9%84%DA%AF%D9%88%DB%8C-%D9%85%D9%88%D9%81%D9%82-%DA%AF%D8%B1%D8%AF%D8%B4%DA%AF%D8%B1%DB%8C-%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8%DB%8C-%D8%B1%D9%88%D8%B3%D8%AA%D8%A7%DB%8C%DB%8C>

و

<https://www.bloghnews.com/news/446728/%D8%A2%D9%82%D8%A7%D9%85-%D8%B4%D9%87%DB%8C%D8%AF-%D9%81%D8%B1%D8%A7%D8%B4%D8%A8%D9%86%D8%AF-%D8%A7%D9%84%DA%AF%D9%88%DB%8C-%D9%85%D9%88%D9%81%D9%82-%DA%AF%D8%B1%D8%AF%D8%B4%DA%AF%D8%B1%DB%8C-%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8%DB%8C-%D8%B1%D9%88%D8%B3%D8%AA%D8%A7%DB%8C%DB%8C>

– ۲۰

<https://boghanews.ir/1401/06/17/%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%85%D8%B2%D8%A7%D8%AF%D9%87-%D8%B3%D9%84%D8%B7%D8%A7%D9%86-%D9%85%D8%AD%D9%85%D8%AF%D8%B7%D8%A7%D9%87%D8%B1-%D8%A8%D8%A7%D8%A8%D9%84/>

– ۲۱

<https://www.yjc.ir/fa/news/6487844/%D8%A8%D9%82%D8%B9%D9%87-%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%85%D8%B2%D8%A7%D8%AF%D9%87-%D8%B3%DB%8C%D8%AF-%D9%85%D8%AD%D9%85%D8%AF-%D8%B9-%D9%85%D8%B4%D9%87%D9%88%D8%B1-%D8%A8%D9%87-%D8%B3%D9%84%D8%B7%D8%A7%D9%86-%D8%B3%D8%A8%D8%B2%D9%BE%D9%88%D8%B4>

– ۲۲

<https://digital.aqr.ir/newindex.aspx?pid=198&Article=779>

– ۲۳

<https://rasekhoon.net/article/show/1044660>

۹

<https://www.irna.ir/news/4418999/%DA%A9%D8%A7%D8%B1%D8%B4%D9%86%D8%A7%D8%B3%D8%A7%D9%86-%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D8%B1-%DB%8C%D9%85%D9%86-%D8%A8%D8%A7-%D8%B4%DB%8C%D8%B9%DB%8C%D8%A7%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%88%D8%AB%DB%8C-%D9%85%DB%8C-%D8%AC%D9%86%DA%AF%D8%AF>

– ۲۴

<https://www.iribnews.ir/fa/news/2317649/11-%D9%85%DB%8C%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%B1%D8%AF-%D8%B1%DB%8C%D8%A7%D9%84-%D8%B5%D8%B1%D9%81->

[%D9%86%D9%88%D8%B3%D8%A7%D8%B2%DB%8C-%D8%A8%D9%82%D8%A7%D8%B9-%D9%85%D8%AA%D8%A8%D8%B1%DA%A9%D9%87-%DA%AF%D9%86%D8%A7%D8%A8%D8%A7%D8%AF-%D8%B4%D8%AF](#)

– ۲۵

<https://www.mehrnews.com/news/4182170/%D8%AE%D8%B1%D8%A7%D8%B3%D8%A7%D9%86-%D8%AC%D9%86%D9%88%D8%A8%DB%8C-%D9%85%D8%AD%D8%B5%D9%88%D8%B1-%D8%AF%D8%B1-%D8%AF%D8%A7%D9%85%D9%86-%DA%AF%D8%B3%D9%84-%D9%87%D8%A7-%D8%B3%D8%A7%D8%AE%D8%AA-%D9%88-%D8%B3%D8%A7%D8%B2-%D8%B1%D9%88%DB%8C-%D8%AE%D8%B7-%D9%82%D8%B1%D9%85%D8%B2>

– ۲۶

https://fa.wikishia.net/view/%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%85_%D9%85%D8%AD%D9%85%D8%AF_%D8%A8%D8%A7%D9%82%D8%B1_%D8%B9%D9%84%DB%8C%D9%87%E2%80%8C%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85

– ۲۷

<https://fgc8712.com/2021/03/27/%D9%86%D8%AA%D9%8A%D8%AC%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D8%A7%D8%AF%D8%A9-%D8%A2%D9%84-%D9%86%D8%B5%D8%B1%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%87-y700/>

و

<https://fgc8712.com/wp-content/uploads/2021/03/faez.png>

و

<https://eitaa.com/Daneshnamebegha>

۲۸ – فقیه بحر العلوم م.م. ابراهیم مجاب مدفون در حائر حسینی. تهران: نشر مشعر؛ ۱۳۹۳. ص. ۱۳-۱۸.

– ۲۹

https://fa.wikifeqh.ir/%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%85%D8%B2%D8%A7%D8%AF%D9%87_%D8%B3%DB%8C%D8%AF%D9%85%D8%AD%D9%85%D8%AF_%D8%AD%D8%A7%D8%A6%D8%B1%DB%8C%E2%80%8C

– ۳۰

https://wiki.ahlolbait.com/%D9%81%D8%AE%D8%A7%D8%B1_%D8%A8%D9%86_%D9%85%D8%B9%D8%AF_%D9%85%D9%88%D8%B3%D9%88%DB%8C

۹

https://fa.wikishia.net/view/%D8%B3%DB%8C%D8%AF_%D9%81%D8%AE%D8%A7%D8%B1_%D8%A8%D9%86_%D9%85%D8%B9%D8%AF_%D9%85%D9%88%D8%B3%D9%88%DB%8C

– ۳۱

<https://www.porseman.com/article/%D9%86%D8%A7%D9%8A%D8%A8%D8%A7%D9%86-%D8%B9%D8%A7%D9%85/180392>

– ۳۲

https://fa.wikinoor.ir/wiki/%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AC%D9%85%D9%88%D8%B9_%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D9%82_%D9%85%D9%86_%D8%A3%D8%B2%D9%87%D8%A7%D8%B1_%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%AF%D8%A7%D8%A6%D9%82

– ۳۳

https://fa.wikishia.net/view/%D8%B3%DB%8C%D8%AF_%D8%AD%D8%B3%D9%86_%D9%86%D8%B5%D8%B1%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%87

– ۳۴

https://fa.wikishia.net/view/%D8%B4%DB%8C%D8%AE_%D8%A8%D9%87%D8%A7%D8%A6%DB%8C